

KONTINUIRANI PROFESIONALNI RAZVOJ
U JAVNOJ USTANOVI DOM ZDRAVLJA
KANTONA SARAJEVO
2005 - 2010

Zaim Jatić

Amela Kečo

Slobodan Trninić

Šefika Bureković

Zaim Jatić, Amela Kečo, Slobodan Trninić, Šefika Bureković

**KONTINUIRANI PROFESIONALNI RAZVOJ U
JAVNOJ USTANOVI DOM ZDRAVLJA KANTONA SARAJEVO
2005 – 2010**

SARAJEVO, 2011.

Izdavač

Udruženje ljekara/liječnika porodične/obiteljske medicine Federacije Bosne i Hercegovine

Dizajn

Edin Duraković

Lektor

Esma Zlatar

Štampa

Green Print Sarajevo

Tiraž

90 komada

Sarajevo, mart 2011. godine

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

614.25(497.6-24 Sarajevo)“2005/2010”

KONTINUIRANI profesionalni razvoj u Javnoj
ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo : 2005-2010
/ Zaim Jatić ... [et al.]. - Sarajevo : Udruženje
ljekara / liječnika porodične / obiteljske
medicine Federacije Bosne i Hercegovine, 2011. -
94 str. : ilustr. ; 30 cm

ISBN 978-9958-859-00-7

1. Jatić, Zaim

COBISS.BH-ID 18831110

Udruženje ljekara/liječnika
porodične/obiteljske medicine
Federacije Bosne i Hercegovine
Podružnica Kanton Sarajevo

S A D R Ź A J

Uvod.....	6
Kontinuirani profesionalni razvoj u okviru FaMI projekta	8
Ciljevi kontinuiranog profesionalnog razvoja	10
Kontinuirani profesionalni razvoj u 2005. godini.....	12
Kontinuirani profesionalni razvoj u 2006. godini.....	26
Kontinuirani profesionalni razvoj u 2007. godini.....	36
Opremanje centara za edukaciju.....	45
Kontinuirani profesionalni razvoj u 2008. godini.....	48
Kontinuirani profesionalni razvoj u 2009. godini.....	55
Leonardo kurs	65
Kontinuirani profesionalni razvoj u 2010. godini.....	69
Nastavne metode u programu kontinuiranog profesionalnog razvoja.....	86
Planiranje, sprovođenje i koordinacija programa KPR-a	90
Prijedlog za unapređenje programa KPR-a u budućnosti	94
Zahvala.....	95

IZ RECENZIJE

Ova Monografija predstavlja originalno djelo o kontinuiranom profesionalnom razvoju provedenom u Javnoj ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo u periodu 2005 – 2010. godina. U programu je evidentno da je edukacija provedena uz visoko učešće uposlenika JU Dom zdravlja Sarajevo, na savremen način učenja. Na ovaj način, zdravstveni radnik postaje sposoban da bude organizator, komunikator, terapeut u svih pet aktivnosti: promocija zdravlja, prevencija bolesti, liječenje oboljelih, rehabilitacija preboljelih, neprekidno učenje i usavršavanje.

Evropska strategija *Zdravlje za sve* u Cilju 18. predlaže da se buduća edukacija zdravstvenih radnika organizuje prema potrebama timova porodične medicine, prema kliničkim problemima i potrebama u zdravstvenoj zaštiti naroda.

Vrijedno je istaknuti da je JU Dom zdravlja Kanton Sarajevo razvila vrlo uspješnu međunarodnu saradnju u edukaciji svojih uposlenika, a sa ciljem unapređenja kvaliteta u pružanju zdravstvene zaštite naroda na ovim prostorima. Sa ovakvim pristupom u realizaciji kontinuiranog profesionalnog razvoja uposlenika u Javnoj ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo dat je napredak u reformi primarne zdravstvene zaštite putem tima obiteljske medicine i ostvarivanju Evropske strategije *Zdravlje za sve* u kojem zdravstveni radnici prelaze savremenim metodama učenja sa sektora liječenja na sektor prevencije bolesti i invalidnosti.

prof.dr. Ajnija Omanić, emeritus

Monografija “Kontinuirani profesionalni razvoj u Javnoj ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo 2005 – 2010.” prikazuje značaj cjeloživotnog učenja u sistemu zdravstva na nivou primarne zdravstvene zaštite, te se preporučuje njena distribucija u ruke svih zdravstvenih profesionalaca, kao i u sve ustanove koje pružaju zdravstvenu zaštitu na bilo kojem nivou.

U okviru organizacije kontinuiranog profesionalnog razvoja neophodno je istaći korištenje andragoških principa: procjena stila, Delfi process, interaktivni rad, korištenje pomagala i sl.

U zadnjem poglavlju koje se tiče prijedloga za unapređenje kontinuirane edukacije u budućnosti, jasno se vidi interes, želja i potreba za nastavkom što kvalitetnijeg programa za sve zdravstvene profesionalce.

Jasmina Mahmutović, dipl.med. sestra

Javna ustanova Dom zdravlja Kantona Sarajevo je **najveća ustanova u Bosni i Hercegovini** koja pruža primarnu zdravstvenu zaštitu, što pokazuje i brojka od 12.915.148 posjeta/usluga ostvarenih u toku 2010. godine.

Ustanova se sastoji od devet organizacionih jedinica koje obuhvataju centralni objekat i pripadajuće ambulante i u njima je zaposleno ukupno 2164 radnika.

Naša Ustanova nastoji promovirati efektivne, pravedne, pristupačne, integrirane, troškovno efikasne zdravstvene programe i usluge, kako bi zadovoljila potrebe stanovništva Kantona Sarajevo, a i šire, za primarnom i specijalističko-konsultativnom zdravstvenom zaštitom. Usluge su bazirane na savremenim medicinskim dostignućima i primijenjene u okviru vlastitih mogućnosti i uvjeta društveno-ekonomskog konteksta.

Osvajanjem „Šestoaprilske nagrade“ Grada Sarajeva, kao i dvije međunarodne nagrade, naš trud je i zvanično potvrđen.

Nastavljajući u pravcu uspjeha, u naredne četiri godine planiramo se aktivno uključiti u projekat poboljšanja kvaliteta i sigurnosti u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, kao i započeti sa pripremama za akreditaciju.

*mr.sci.med. et oec.prim.dr. Slobodan Trninić,
generalni direktor*

Uvod

Cjeloživotno učenje je, zbog značaja same profesije i svakodnevnih naučno-stručnih novina, osobito naglašeno kod ljekara i medicinskih sestara. Kontinuirani profesionalni razvoj je zakonska obaveza u Federaciji Bosne i Hercegovine na osnovu **Zakona o zdravstvenoj zaštiti** (“**Službene novine Federacije BiH**”, broj 46/10) koji u članu 151. navodi sljedeće:

„Zdravstveni radnici imaju pravo i obavezu stručno se usavršavati radi održavanja i unapređivanja kvaliteta zdravstvene zaštite.

Stručno usavršavanje zdravstvenih radnika iz stava 1. ovog člana, osim specijalizacije i subspecijalizacije, obuhvata i posebne oblike stručnog usavršavanja kroz kontinuirano praćenje i usvajanje savremenih znanja i vještina iz pojedinih oblasti, a kojim se obezbjeđuje i unapređuje kvalitet zdravstvene zaštite.

Plan stručnog usavršavanja zdravstvenih radnika, svake kalendarske godine, donosi zdravstvena ustanova odnosno privatna praksa u skladu sa registrovanom djelatnosti, kao i prioritetima razvoja.

Federalni ministar utvrđuje pravilnikom plan i program posebnih oblika stručnog usavršavanja zdravstvenih radnika, kao i način obavljanja stručnog usavršavanja, te sadržaj i izgled sertifikata o obavljenom stručnom usavršavanju.”

Isti Zakon u članu 223. prenosi ovlasti oko određivanja sadržaja, rokova i načina stručnog usavršavanja na ljekarske i sestrinske komore:

...“sadržaj, rokovi i način stručnog usavršavanja članova komore u skladu sa zajedničkim sadržajem stručnog usavršavanja utvrđenog od nadležne federalne komore;

postupak izdavanja, obnavljanja i oduzimanja licence, dobnu granicu do koje se licenca obnavlja, uslove pod kojima se razmatra obnavljanje odobrenja, te obavezu davanja izvještaja nadležnom ministru zdravstva ukoliko kandidat ne zadovolji uslove za obnavljanje dozvole, kao i pravila postupanja u vezi sa navedenim, u skladu sa zajedničkim kriterijumima licenciranja utvrđenim od nadležne federalne komore;...”

Iz ovog člana se jasno vidi da postupak licenciranja ljekara i medicinskih sestara ovisi o ispunjavanju predviđenih obaveza iz kontinuiranog profesionalnog razvoja.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti u Poglavlju XXI. *Kaznene odredbe*, navodi da će novčano biti kažnjena zdravstvena ustanova koja ne obezbijedi svojim zaposlenicima stručno usavršavanje:

„ne obezbjeđuje stručno usavršavanje i ne donosi plan stručnog usavršavanja zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika” (član 141. stav 3. i član 151. stav 3. ovog Zakona);

Postoje brojni nazivi u našoj sredini koji se odnose na kontinuirani profesionalni razvoj. Najčešće upotrebljavan naziv je *kontinuirana medicinska edukacija* koji je direktno preuzet iz engleskog jezika – continuing medical education. Međutim, mnogi smatraju da ovaj termin nije u duhu sa jezicima naroda Bosne i Hercegovine, te se u stručnom jeziku upotrebljavaju još termini *stručno usavršavanje*, *kontinuirana edukacija*, *stalno medicinsko usavršavanje*, *trajno medicinsko usavršavanje*, te *trajna medicinska izobrazba*.

Postoji više definicija kontinuirane medicinske edukacije. Američko medicinsko udruženje (AMA) definira KME na sljedeći način:

„KME se sastoji od obrazovnih aktivnosti koje služe da se održe, razvijaju ili povećaju znanje, vještine, radni učinak i odnose koje ljekar koristi da pruži usluge pacijentima, javnosti ili profesiji. KME predstavlja skup znanja i vještina koji su opšte priznati i prihvaćeni od strane stručne zajednice u okviru osnovnih medicinskih nauka, kliničke medicine i pružanja zdravstvene zaštite.“

Evropsko udruženje medicinskih specijalista (UEMS) predlaže da se koncept cjeloživotnog učenja u medicini proširi terminom *kontinuirani profesionalni razvoj*, koji se u Bazelskoj deklaraciji iz 2001. godine definira na sljedeći način:

„Kontinuirani profesionalni razvoj (KPR) definišemo kao potrebu za edukacijom kojom dograđujemo, razvijamo i proširujemo znanja i vještine ljekara i sestara u njihovom radnom okruženju. KPR je osnova za obezbjeđenje visokih standarda medicinske prakse.“

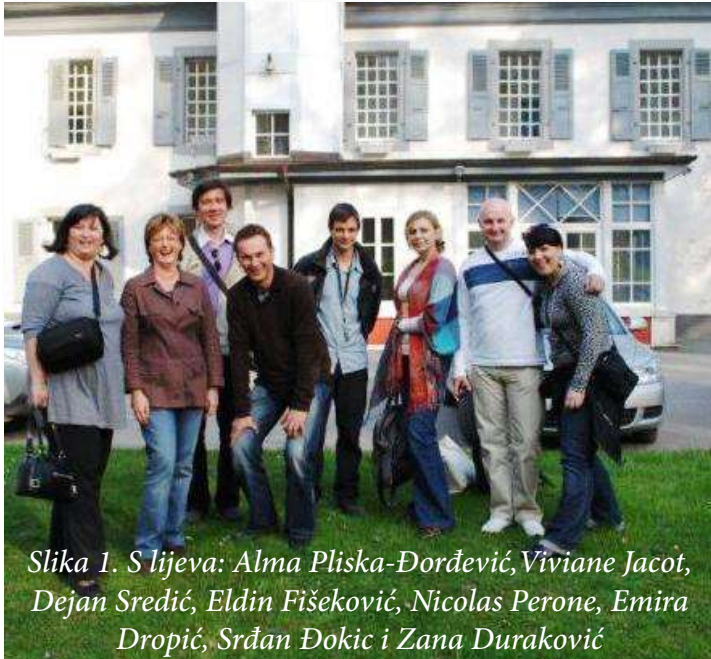
Stručna grupa na nivou Javne ustanove Dom zdravlja Kantona Sarajevo odlučila je da upotrebljava termin: kontinuirani profesionalni razvoj.

Rukovodstvo JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo je u saradnji sa Fondacijom fami otpočelo vlastiti razvoj kontinuiranog profesionalnog razvoja za timove porodične medicine. Ovaj projekat je po mnogo čemu jedinstven. Glavne njegove karakteristike su:

1. Planiran je i vođen od strane ljekara i medicinskih sestara/tehničara Ustanove
2. Izbor tema i metoda podučavanja vrši se na osnovu Delphi procesa koji je proveden kod većine zaposlenika
3. Predavači su zaposlenici Ustanove
4. Predavači su ljekari i medicinske sestre/tehničari
5. Jedna trećina aktivnosti su zajedničke za ljekare i medicinske sestre/tehničare
6. Sve aktivnosti se evaluiraju od strane polaznika
7. Aktivnosti se održavaju u centrima za edukaciju u svim domovima zdravlja
8. Dio aktivnosti se objavljuje na stranicama JUDZKS na internetu što omogućava svim zaposlenicima, a i drugima, da pristupaju predavanjima

Kontinuirani profesionalni razvoj u okviru FaMI projekta

Slika 1. S lijeva: Alma Pliska-Đorđević, Viviane Jacot, Dejan Sredić, Eldin Fišeković, Nicolas Perone, Emira Dropić, Srđan Đokic i Zana Duraković

Kontinuirani profesionalni razvoj (KPR) naslanja se na neophodnost cjeloživotnog učenja i dio je etičke odgovornosti zdravstvenih profesionalaca, svake medicinske sestre/tehničara i svakog ljekara. U osnovi, KPR podrazumijeva unapređenje znanja i vještina zdravstvenih profesionalaca i povećanje sigurnosti medicinske prakse, te na posredan način doprinosi promjeni stavova o važnim medicinskim pitanjima. KPR se odnosi na sve ljekare i medicinske sestre/tehničare koji su odgovorni za prenos naučenih znanja i vještina u praktično okruženje, kao i za osiguranje uspješnosti obavljanja medicinske prakse.

Za uspostavljanje KPR-a na nivou doma zdravlja postoji zakonska obaveza. Naime, interno organizovana edukacija (KPR) na nivou ustanove je neophodan preduslov za certifikaciju svih ustanova u sistemu zdravstvene zaštite. Osim toga, dužnost je i obaveza svih zdravstvenih profesionalaca obnoviti svoje licence za rad svakih pet godina obavljanja prakse. KPR podrazumijeva blisku koordinaciju sa odgovornim ljekarskim i sestrijskim komorama, koje aktivnosti unutar KPR-a evaluiraju i vrednuju dodjeljivanjem odgovarajućeg broja bodova zdravstvenim profesionalcima koji su učestvovali u provođenju istih. Na ovaj način, svaki ljekar i svaka medicinska sestra/tehničar koji iskoristi priliku učestvovati na predavanjima unutar KPR-a, dobija pripadajući broj bodova koje koristi za produženje licence za rad, te je neophodan korak u procesu certifikacije zdravstvenih ustanova i akredacije timova porodične medicine.

Fondacija fami prepoznala je i implementirala koncept *kontinuiranog profesionalnog razvoja* kao komponentu od izuzetnog značaja u projektu implementacije porodične medicine u Bosni i Hercegovini (FaMI projekat). KPR je promovisan kao edukativni proces za usavršavanje i unapređenje znanja, vještina i ponašanja zdravstvenih profesionalaca na primarnom nivou zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini.

KPR je kroz FaMI projekat organizovan u 23 doma zdravlja u Bosni i Hercegovini u periodu 2008 -

2010. godine. Uspostavljanje sistema KPR-a na nivou doma zdravlja kroz FaMI projekat uključuje:

- a. Analizu potreba za edukacijom - Delphi, grupna tehnika za planiranje programa edukacije,*
- b. Edukaciju edukatora za zdravstvene profesionalce u Bosni i Hercegovini,*
- c. Implementaciju KPR-a, i*
- d. Osiguranje kvaliteta KPR-a.*

Interno organizovana edukacija (KPR) podrazumijeva edukaciju u vlastitoj ustanovi, stvaranje i korištenje lokalnih edukativnih kapaciteta i relizaciju tema od najvećeg interesa.

U ishodu uspješno provedenog procesa KPR-a dobijaju svi, a najviše bi koristi imali krajnji korisnici usluga primarne zdravstvene zaštite – stanovništvo Bosne i Hercegovine.

Zahvaljujući posvećenosti i radu svih projektnih partnera, posebno KPR tima JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, rezultati razvoja KPR-a kroz FaMI projekat su predstavljeni i priznati i van granica Bosne i Hercegovine. Dobra praksa KPR-a u Bosni i Hercegovini je promovisana u čitavom regionu i šire.

Ciljevi kontinuiranog profesionalnog razvoja

- I. Poboljšanje svih područja rada timova porodične medicine
  - a. *Promocija zdravlja*
  - b. *Prevenција*
  - c. *Liječenje*
  - d. *Rehabilitacija*
  - e. *Upravljanje ambulantom*
  - f. *Saradnja sa sekundarnom zdravstvenom zaštitom*
  - g. *Saradnja sa zajednicom*
- II. Razvoj timskog rada – unapređenje saradnje između ljekara porodične medicine i medicinskih sestara/tehničara
- III. Razvoj i opremanje centara za edukaciju u svim organizacionim jedinicama
- IV. Osposobljavanje ljekara i medicinskih sestara/tehničara za organizovanje i sprovođenje kontinuiranog profesionalnog razvoja
- V. Poboljšanje kvaliteta pružanja usluga i efikasnije korištenje zdravstvenih resursa, odnosno bolja zdravstvena zaštita stanovnika Kantona Sarajevo.

2005

Javna ustanova Dom zdravlja Kantona Sarajevo u saradnji sa Ministarstvom zdravstva Kantona Sarajevo i *Fondation PH Suisse-Partnerships in Health* (FPH i Ženevske univerzitetske bolnice (HUG), kasnije "Fondacija fami", je prva zdravstvena ustanova koja je u martu 2005. godine otpočela program kontinuiranog profesionalnog razvoja medicinskog kadra i to timova porodične/obiteljske medicine.

Slika 2. Otvaranje prvog modula 2005. godine

U 2005. godini, u Javnoj ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo pokrenut je program kontinuiranog profesionalnog razvoja koji je bio podijeljen u osam modula u trajanju od 4 do 6 sati interaktivne nastave. Teme pet modula predložene su od strane Stručnog tima, a teme za ostale module predložili su sami učesnici na prvom modulu.

Slika 3. Dr. Alma Kadić, predstavnik Ministarstva zdravstva KS

Slika 4. Polaznici prvog modula

Mjesto održavanja: OJ Dom zdravlja Ilidža – Centar za edukaciju

U Tabeli 1. prikazani su moduli KPR-a u 2005. godini.

Modul	Naziv modula	Datum
1.	Program za implementaciju PM u KS – dosadašnji rezultati i planirane aktivnosti	16. mart 2005.
2.	Prestanak pušenja	14. april 2005.
3.	Laboratorijske i dijagnostičke pretrage u svakodnevnoj praksi porodičnog ljekara – racionalno upućivanje	26. maj 2005.
4.	Urgentna stanja	23. juni 2005.
5.	HIV/AIDS	28. septembar 2005.
6.	Zdravlje djece i adolescenata – prevencija, detekcija, savjetovanje i tretman korisnika droge	26. oktobar 2005.
7.	Diabetes Mellitus	30. novembar 2005.
8.	Teme po izboru učesnika	21. decembar 2005.

U toku 2005. godine bilo je ukupno 26 predavača iz JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, Opće bolnice „A. Nakaš“, Univerzitetske bolnice Ženeva – Švicarska, JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo i Federalnog ministarstva zdravstva.

*Slika 5.
Prvi koordinatori programa
KPR: Šefika Bureković, vms,
dr. Amela Kečo i
dr. Suzana Hadžialjević
(Partnerships in Health)*

*Slika 6. Muhamed Tahirović,
predstavnik Udruženja oboljelih od dijabetesa*

Spisak predavača po modulima prikazan je u Tabeli 2.

Tabela 2. Moduli i predavači KPR-a 2005. godine

Modul 1 – Uvodne teme, KPR	Predavači
Program za implementaciju porodične medicine u KS – dosadašnji rezultati i planirane aktivnosti	prof. dr. sci. med. Zehra Dizdarević prof. dr. sci. med Esma Zečević prim.dr. Slobodan Trninić
Kontinuirani profesionalni razvoj – KPR	Kečo dr. Amela Bureković Šefika, vms
Šta je portfolio	Kečo dr. Amela
Metaplan	Kečo dr. Amela Bureković Šefika, vms
Modul 2 – Liječenje pušenja	
Edukacija pacijenata o odvikavanju od pušenja – radionice	prof.dr. Jean Paul Hummair / Univerzitetska bolnica u Ženevi (HUG)
Modul 3 – Hitna medicinska pomoć	
Pružanje hitne medicinske pomoći – BLS radionice (JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo)	Kovačević dr. Jasminka Bašić Suad, vms
Modul 4 – Laboratorijske i dijagnostičke pretrage u svakodnevnoj praksi porodičnog ljekara – racionalno upućivanje	
Racionalno upućivanje na laboratorijske dijagnostičke procedure	Kečo dr. Amela
Racionalno upućivanje na dijagnostičke pretrage	Mioković dr. Milan
Sestrinska dokumentacija i dijagnoza	Danijela Ovčina, ms Mediha Zulić, ms Suzana Zametica, vms
Kreiranje vodiča za hronične bolesti	Mediha Avdić, vms Bureković Šefika, vms Laličić Damir, ms
Modul 5 – HIV/AIDS	
Epidemiologija HIV-a	Čardaklija dr. Zlatko
Preventivna i postekspozicijska profilaksa	Topalović-Četković dr. Jasna
Stigma i diskriminacija u ustanovama zdravstvene zaštite	Čardaklija dr. Zlatko
Bolest prouzročena virusom humane imunodeficijencije (HIV – bolest)	Vesna Hadžiosmanović
Modul 6 – Zdravlje adolescenata	
Seksualno prenosive bolesti	Viteškić dr. Smiljana
Zloupotreba droge, ovisnost i tretman	Danijela Ovčina
Adolescencija	Mediha Zulić
Modul 7 – Diabetes mellitus	
Diabetes mellitus – slučajevi iz prakse	Jatić dr. Zaim
Dijabetično stopalo	Ferida Demirović
Gojaznost	Kečo dr. Amela
Nova piramida ishrane – MY pyramid	Mehić dr. Farida Bureković Šefika
Modul 8 – Teme po izboru učesnika	
Depresija i anksioznost	Kurtović dr. Biljana
Česti dermatološki problemi u porodičnoj medicini	Karup dr. Ševala
TIA i moždani udar	Kečo dr. Amela
Rad sa porodicom	Jatić dr. Zaim
Konflikt i pregovori	Zulić Mediha, vms
Šok	Hodžić Dženita
Hronični lumbalni sindrom	prim.dr. Mirsad Muftić

U prvoj godini u KPR-u je učestovalo ukupno 45 uposlenika.

U Tabeli 3. prikazana su imena ljekara i medicinskih sestara učesnika KPR-a.

Rb	Ljekari	Rb	Medicinske sestre/tehničari
1	Beširević dr. Malik	1	Aladžuz Amira
2	Bilalagić dr. Dalila	2	Alić Munevera
3	Čulibrk – H. dr. Gordana	3	Avdić Mediha
4	Kečo dr. Alma	4	Bureković Šefika
5	Bilić dr. Vildana	5	Čano Nisveta
6	Dizdarević dr. Benamin	6	Deljković Nermina
7	Gazija-Gegić dr. Azra	7	Demirović Ferida
8	Hadžibajrić-Lipa dr. Selma	8	Dervišević Nusreta
9	Hečo dr. Ljiljana	9	Dizdarević Fatima
10	Hošić dr. Emina	10	Durić Emina
11	Jatić dr. Zaim	11	Džaferović Amra
12	Karup dr. Ševala	12	Hadžiahmetović Sedina
13	Koldžo dr. Mubera	13	Hadžimahmutović Dženana
14	Krajina dr. Aiša	14	Halimanović Mirsada
15	Mioković dr. Milan	15	Kahvić Mersa
16	Pajević dr. Meri	16	Katović-Hečo Dijana
17	Podžić dr. Maida	17	Kišić Naza
18	Rundić dr. Vera	18	Kovač Jasna
19	Skopljak dr. Salih	19	Kunovac Jasmin
20	Viteškić dr. Nermina	20	Laličić Damir
21	Viteškić dr. Smiljana	21	Matuh Amila
		22	Polimac Naza
		23	Solaković Fatima
		24	Vladavić Vernesa

Certifikate za učešće na KPR-u dodijelila je prim.dr. Smiljana Viteškić u ime generalnog direktora JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, prim.dr. Slobodana Tninića, na dan održavanja posljednjeg modula **19.12.2005. godine.**

*Slika 7. Dodjela certifikata
dr. Smiljana Viteškić dodjeljuje certifikat dr. Benaminu Dizdareviću*

Certifikat za polaznike I i II generacije programa KPR-a

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo Zdravstva

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
Ministry of Health

JAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA
KANTON SARAJEVO

PUBLIC INSTITUTION MEDICAL
CENTER OF CANTON SARAJEVO

FAMILY MEDICINE IMPLEMENTATION PROJECT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA (FaMI)

Ovim certifikatom potvrđujemo da je

Uspješno završio/la kurs

TRAJNI PROFESIONALNI RAZVOJ IZ PORODIČNE / OBITELJSKE MEDICINE (CPD/TPR)

(praktičan i interaktivan kurs – ukupno 32 sata)

Odobren od strane Kantonalnog ministarstva zdravstva, financiran od strane Švicarske agencije za razvoj i suradnju i

organiziran od strane FaMI projekta

Sarajevo, decembar 2005. godine

Prof. dr. Zelira Dizdarević
Kantonalna ministrica zdravstva
Kantonalno ministarstvo zdravstva
Kanton Sarajevo

Mr. Rene Hohenstein
Direktor SDC
Švicarske agencije za razvoj i suradnju

Prof. dr. Hans Stalder
Direktor odjela medicina u zajednici
Ženevska univerzitetska bolnica

Metaplan

Prvi modul programa posvećen je interaktivnom razmatranju problema implementacije porodične medicine. Izabrana je metoda vizuelne diskusije – metaplan.

Pitanje postavljeno na metaplanu:

Koji su to problemi u vašem svakodnevnom radu koji usporavaju implementaciju porodične medicine?

Svi učesnici KPR-a (prisutno 43 od 45) napisali su po samo jedan odgovor na ovo otvoreno pitanje. Probleme smo formulisali po grupama radeći interaktivno i otvarajući ciljanu diskusiju prema onom problemu za koji je grupa smatrala da nije dovoljno jasno definisan samim odgovorom.

Slika 8. Metaplan kao nastavna metoda

Problemi, dobiveni pisanjem na karticu, grupirani su u pet velikih grupa:

5. Uloga menadžmenta u organizaciji porodične medicine:

- a. nedostatak stimulacije timova porodične medicine,
- b. nerazumijevanje od strane pacijenta i rukovodstva,
- c. odluka menadžmenta da svaki pacijent koji se javi u ambulantu porodične medicine mora biti primljen,
- d. lokacija ambulante,
- e. pacijent ima sva prava, mi nikakva,
- f. menadžment porodične medicine.

6. Neinformiranost pacijenata

- a. Sistem naručivanja pacijenata ne funkcioniše
- b. Sistem naručivanja ne postoji
- c. Nepoštivanje sistema naručivanja
- d. Nepoznavanje promjena u reformi zdravstva
- e. Česti dolasci – posjete ljekaru
- f. Neobavještenost pacijenata o njihovim pravima i obavezama

7. Rotacija timova

- a. Česte promjene radnog mjesta
- b. Česti odlasci ljekara na zamjene
- c. Rotacija kadra u ambulantama

8. Veliki broj pacijenata

- a. Nedovoljno kadra – veliki broj pacijenata
- b. Veliki zahtjevi pred porodičnu medicinu bez adekvatnog broja timova
- c. Nedostatak kadra
- d. Nedostatak vremena da se posvetimo prevenciji

9. Nekompletna educiranost kadra

- a. Nije implementiran sistem opredjeljivanja pacijenata u timove
- b. Needuciranost kadra
- c. Slaba trijaža pacijenata po stepenu hitnosti

Nakon svrstavanja odgovora u grupe, razvila se diskusija koja je rezultirala zajedničkim zaključkom:

- treba imati koordinatora porodične medicine na nivou svakog doma zdravlja i on treba biti odgovoran za implementaciju, jer se to ne može raditi na nivou ministarstva;
- neophodna je mreža ambulanti porodične medicine – jedna ambulanta je preopterećena, a druga ne.

Evaluacija KPR-a u 2005. godini

Učesnici su u svojim pismenim evaluacijama izrazili veliko zadovoljstvo nastavkom edukacije i smatraju da bi se trebale organizirati reedukacije za istu grupu učesnika i prije roka od pet godina, a kako je to programom predviđeno.

Evaluacija je vršena usmeno i pismeno nakon svakog modula, ocjenjujući kako svako predavanje i predavača, tako i organizaciju modula. Evaluacije su razmatrane na debriefinzima koordinatora, a nedostaci, ukoliko ih je bilo, nastojali su se za sljedeći modul otkloniti.

Slika 10. Praktični rad – pregled stopala, Ferida Demirović, vms

Konačna evaluacija cjelokupnog programa KPR-a za 2005. godinu urađena je, pored usmene evaluacije, i anketnim upitnikom.

Upitnik za učesnike programa – 12 pitanja, gdje su na 1. pitanje „*Da li smatrate da je ovakva vrsta edukacije korisna za vaš rad*“ svih 40 prisutnih odgovorili sa DA; ili

„*Kako bi ocijenili predavače u sklopu ovog programa*“ – sa ocjenom 1 i 2 (nijedan odgovor), ocjenom 3 (1 odgovor), 4 (17 odgovora) i ocjenom 5 (23 odgovora).

Slika 11. Modul "Alkoholizam"

Na pitanje „Šta vidite kao glavne koristi ovog programa?“ neki od odgovora su bili:

- mogućnost novih saznanja važnih za praksu
- obnavljanje i razmjena iskustva
- primjena u praksi

Na pitanje „Šta vidite kao glavni problem u vezi programa?“ između ostalog odgovori su bili:

- velika grupa
- nije bilo problema
- ograničen broj (manje nego generacije Project Hope i Queens)
- problem sa zamjenama na radnom mjestu
- odsustvo sa radnog mjesta
- rad na radnom mjestu i predavanje

Mnogi učesnici u usmenoj evaluaciji naglasili su ogroman pozitivan učinak edukacije.

Na pitanje “Da li želite da se ovaj program nastavi?” 39 učesnika je odgovorilo sa DA i samo jedan sa NE.

Izdvajamo komentar jednog učesnika:

“S obzirom da je prva godina održavanja ovakve edukacije, upućujem srdačne čestitke njenim organizatorima – koordinadorima. Ako osoblje nije dovoljno dobro educirano, uzalud sva prateća oprema i drugi resursi. Bilo bi lijepo, ne znam da li je i ostvarivo, da se iznađu mehanizmi kojim bi se mogao pratiti pozitivan učinak kursa kod polaznika na njihovim radnim mjestima. U svakom slučaju, kontinuirana edukacija je «gorivo» na koje «ide» porodična medicina i jedan ovako vrijedan kurs zaslužuje punu pažnju i sve čestitke. Želim vam sve najbolje u vašem budućem radu. Zahvalan sam što sam imao sreću i mogućnost da pohađam i završim ovaj kurs. Ne čekati 5 godina za reedukaciju.”

Slika 12. Polaznici KPR-a iz
OJ Dom zdravlja Ilidža

2006

Učesnici programa KPR-a bili su timovi porodične medicine (15 ljekara i 22 medicinska tehničara) iz svih organizacionih jedinica JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo.

Programom su bili obuhvaćeni ljekari i medicinske sestre/tehničari koji su već prošli edukaciju ili specijalizaciju iz porodične medicine ili dodatnu edukaciju u okviru Project Hope-a ili Programa razvoja porodične medicine Queen's Univerziteta iz Kanade.

Edukativne aktivnosti obavljale su se u Edukacionom centru porodične medicine OJ Dom zdravlja Ilidža u trajanju od 4 sata (13:00h – 17:00h) za svaki modul.

Slika 13. Zanimljiva tema - rad u grupama

Program KPR-a bio je podijeljen na 8 modula u trajanju od 4 sata interaktivne nastave.

Ukupan broj predavanja: 72 (odvojena i zajednička za ljekare i medicinske sestre/tehničare).

Slika 14. Praktične vježbe – dr. Sabina Serdarević

U Tabeli 4. prikazan je program KPR-a za 2006. godinu.

Tabela 4. Program kontinuiranog profesionalnog razvoja

Modul	TEME	Mjesec
1.	Pogram implementacije PO/OM u KS – dosadašnji rezultati i planirane aktivnosti Ptičija gripa Sistem naručivanja u ambulantama PM/OM	mart
2.	Pružanje hitne medicinske pomoći – BLS	april
3.	Edukacija pacijenata o odvikavanju od pušenja	maj
4.	Racionalno upućivanje na laboratorijske dijagnostičke procedure u praksi porodičnog ljekara Sestrinska dokumentacija i dijagnoza	juni
5.	HIV/AIDS	septembar
6.	Zdravlje adolescenata	oktobar
7.	Diabetes mellitus u praksi timova porodične medicine	novembar
8.	Teme po izboru učesnika KPR-a <ul style="list-style-type: none"> • Porodica i porodični ljekar • Ocjena radne sposobnosti • TIA i moždani udar • Rad sa porodicom • Konflikt i pregovori • Šok • Hronične rane 	decembar

U programu KPR-a tokom 2006. godine ukupno su učestvovala 32 predavača iz Javne ustanove Dom zdravlja Kantona Sarajevo, Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo, Univerzitetske bolnice Ženeva, Federalnog ministarstva zdravstva i Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo.

U Tabeli 5. prikazan je spisak tema i predavača KPR-a za 2006. godinu.

Tabela 5. Predavanja i predavači KPR-a u 2006. godini

Teme	Predavači
Modul 1 – KPR, uvodne teme	
Program o načinu organiziranja porodične/obiteljske medicine u Javnoj ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo za period 2003 – 2007. god.	prof. dr. sci. med. Zehra Dizdarević prim.dr. Slobodan Trninić Kadić dr. Alma
Kontinuirani profesionalni razvoj – KPR	Kečo dr. Amela Bureković Šefika, vms
Ptičija gripa	Jatić dr. Zaim
Sistem naručivanja u ambulantama PM/OM	Pajević dr. Meri Demirović Ferida, vms
Metaplan	Kečo dr. Amela Bureković Šefika, vms
Modul 2 – Hitna medicinska pomoć	
Hitna medicinska pomoć BSL Radionica	Kovačević dr. Jasminka Bašić Suad, vms
Modul 3 – Pušenje	
Edukacija pacijenata o odvikavanju od pušenja Radionice	prof. dr. Jean Paul Hummair /Univerzitetska bolnica u Ženevi (HUG) Mioković dr. Milan Demirović Ferida, vms
Modul 4 – Racionalno upućivanje pacijenta Sestrinska dokumentacija	
Racionalno upućivanje na laboratorijske dijagnostičke procedure	Kečo dr. Amela
Klinički slučajevi u praksi ljekara porodične medicine	Jatić dr. Zaim
Sestrinska dokumentacija i dijagnoza	Ivanka Franjić, vms
Telefonsko savjetovanje	Zulić Mediha, vms
Modul 5 – HIV/AIDS	
HIV/AIDS	Hadžiosmanović dr. Vesna
Komunikacijske vještine	dr.sci med. Zeliya Velija-Ašimi Danijela Ovčina, mt
Preventivna i postekspozicijska profilaksa	Topalović-Četković dr. Jasna Laličić Damir, mt
Stigma i diskriminacija u ustanovama zdravstvene zaštite	Ovčina Danijela, mt
Efekat HIV i AIDS-a na Bosnu i Hercegovinu	Laličić Damir, mt
Modul 6 – Zdravlje adolescenata	
Najčešći psihički poremećaji u periodu adolescencije i problem ovisnosti	prim.dr. Nermana Mehić-Basara Dvizac Zineta, psiholog
Psihički razvoj čovjeka – pubertet i adolescencija	Mujković Mirela, psiholog
Psihičke poteškoće i poremećaji u periodu puberteta i adolescencije	Remzija Šetić, psiholog

Teme	Predavači
Aspekti terapeutskog odnosa	Remzija Šetić, psiholog
Zloupotreba tvari	Hajrija Ibrišagić, psiholog
Deformiteti kičmenog stuba kod djece	prim.mr.sci. dr Mirsad Muftić, spec.fizijatrije
Modul 7 – Diabetes mellitus	
Diabetes mellitus u praksi timova porodične medicine	prof.dr. Bećir Heljić
Pravovremeno uvođenje inzulinske terapije u tipu 2 šećerne bolesti	prof.dr. Bećir Heljić
Akutne komplikacije dijabetesa	Mirnesa Zuko, vms
Diabetes mellitus – regulacija bolesti i prevencija komplikacija – uloga medicinske sestre	Zametica Suzana, vms
Nova piramida ishrane – MY pyramid	Mehić dr. Farida Bureković Šefika
Diabetes mellitus – slučajevi iz prakse	Jatić dr. Zaim
Modul 8 – Teme po izboru učesnika KPR-a	
Porodica i porodični ljekar	
Ocjena radne sposobnosti	Kadenić dr. Muhamed
TIA i moždani udar	Kečo dr. Amela
Rad sa porodicom	Jatić dr. Zaim
Konflikt i pregovori	Zulić Mediha, vms
Šok	Ćulibrk-Hadžimehmedagić dr. Gordana Hodžić Dženita, vms
Hronične rane	Zametica Suzana, vms

Slika 15. Predavanje o dijabetesu - prof.dr. Bećir Heljić

Stručna radionica

U sklopu programa KPR-a, 4. aprila 2006. godine u hotelu "Bosnia" održana je stručna radionica pod nazivom "Iskustva u radu sa srednjoškolcima u porodičnoj medicini".

Slika 16. S lijeva: prof.dr. Esmā Zečević, prim. dr. Slobodan Trninić, prof.dr. Zehra Dizdarević, g-đa Jasna Hasić

Stručnoj radionici su prisustvovali i u njoj uzeli aktivno učešće: generalni direktor JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo prim.dr. Slobodan Trninić, predstavnici Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo prof. dr. Esmā Zečević i dr. Alma Kadić, direktori organizacionih jedinica, šefovi službi i odgovorne sestre (predstavnici porodične i školske medicine). Radionicu je prigodnim uvodnim govorom otvorila dr. Alma Kadić iz Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo.

Nakon izlaganja šefova službi organizacionih jedinica devet domova zdravlja i školske medicine o iskustvima nakon registracije školske djece u timove porodične/obiteljske medicine, učesnici su radili u grupama.

Cilj radionice bio je predstaviti iskustva u radu timova porodične medicine u dotadašnjem radu sa srednjoškolcima i prikupiti ideje za unapređenje njihove zdravstvene zaštite.

Zaključci doneseni na ovoj radionici su: porodični timovi nisu opterećeni u svakodnevnom radu registracijom školske djece u timove porodične medicine; potrebna je bolja komunikacija sa timovima školske medicine; nakon sistematskog pregleda, u slučaju potrebe za daljim upućivanjem, to u prvoj fazi treba da uradi ljekar školske medicine; potrebno je ostvariti bolju saradnju i sa stomatološkom službom Doma zdravlja. Porodični ljekari traže dodatnu edukaciju u radu sa školskom djecom, što smo u sklopu KRP-a imali kao modul.

Analizom evaluacionih listova koje su učesnici popunjavali nakon svakog modula, kao i vođenjem evidencije prisustva učesnika, zabilježeno je 10% opravdanih izostanaka (godišnji odmori, bolest, smrt u porodici), tako da su učesnici ispunili uslove za sticanje sertifikata.

Na osnovu evaluacionih listova, dosadašnji moduli su visoko ocijenjeni, kako teme, tako i predavači, a o čemu postoje pojedinačni izvještaji koji su dostavljeni blagovremeno svim akterima projekta.

Prezentatori su bili:

- dr. Amela Kečo – OJ DZ Centar
- dr. Marija Azinović – OJ DZ N. Sarajevo
- dr. Vildana Bilić – OJ DZ Novi Grad
- dr. Mubera Poplata – OJ DZ Stari Grad
- dr. Mirsada Ganija – OJ DZ Ilidža
- dr. Safet Kurtanović – OJ DZ Hadžići
- dr. Hajra Boškailo – OJ DZ Vogošća
- dr. Snježana Prčić-Kečo – OJ DZ Ilijaš
- dr. Razija Ramusović – OJ DZ Trnovo

„Naša jedinica je preopterećena. Imamo 12 lokaliteta, 112 uposlenih. Od toga su 33 ljekara u procesu rada i osam specijalizanata, a sve to na 118.000 stanovnika.

U cijeloj preopterećenosti drago nam je što nam je pripala populacija srednjoškolaca. Imamo 4981 karton, ali je samo 565 registrovanih po timu. Naši podaci govore da smo imali najveći broj respiratornih infekcija – oko 70%, 20% bile su povrede, a 10% pripada hroničnim bolestima. Kod ove populacije zabilježili smo najviše slučajeva astme i bronhitisa, a i akutna stanja najviše su prisutna baš kod srednjoškolaca.” (Iz izvještaja dr. Vildane Bilić, OJ DZ Novi Grad)

Slika 17. Rad na modelima
dr. Safet Omerspahić

Slika 18. Rad u maloj grupi
Sabina Ikanović, Emina Bajramović

KPR na internet stranici Ustanove www.judzks.ba

U 2006. godini započete su aktivnosti na internet stranici JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo. Objavljene su informacije i izvještaji o programu KPR-a i slučajevi iz prakse ljekara porodične medicine kao prvi pokušaj kontinuiranog profesionalnog razvoja na stranicama Ustanove.

- “Padovi kod starih” – dr. Zaim Jatić, Mediha Avdić, vms
- “Pacijent sa diabetes mellitusom u ordinaciji porodične/obiteljske medicine” – dr. Milan Mioković
- „Pušenje i odvikavanje od pušenja” – Pajević dr. Meri, Demirović Ferida, vms

Tabela 6. Učesnici KPR programa u 2006. godini

rb	Ljekari	rb	Medicinske sestre/tehničari
1.	Poplata dr. Mubera	1.	Leka Edina
2.	Serdarević dr. Sabina	2.	Čolić Jasminka
3.	Kurtagić dr. Ediba	3.	Čosić Dijana
4.	Mehić dr. Farida	4.	Kurtović Amra
5.	Hrnjičević dr. Nadžija	5.	Čustović Advija
6.	Buzaljko dr. Dženana	6.	Menzildžić Enisa
7.	Habul dr. Ferida	7.	Bajramović Emina
8.	Čengić dr. Emir	8.	Kremo Amra
9.	Husić dr. Fuad	9.	Fazlić Senada
10.	Šunjić-Salcer dr. Lidija	10.	Ikanović Sabina
11.	Mušović dr. Senada	11.	Merzić Nevzeta
12.	Omeragić dr. Senija	12.	Hodžić Samir
13.	Bojčić dr. Kimeta	13.	Kunovac-Divjan Senada
14.	Alić dr. Dalida	14.	Kostić Jasna
15.	Omerspahić dr. Safet	15.	Ovčina Danijela
16.	Ljuhar dr. Mustafa	16.	Hubijar Fadil
		17.	Botulja Senada
		18.	Šošić Nesib
		19.	Lihovac Agnesa
		20.	Gredić Hajra

Slika 19. Učesnici KPR-a

Slika 20. Ranimacija dojenčeta – dr. Emir Čengić

Dodjela certifikata KPR-a za 2006. godinu održana je dana 20.12.2006. godine.

U toku KPR programa provedena je anketa koja je obuhvatila 34 učesnika.

Izdvojena su pojedina pitanja i najčešći odgovori ankete su bili sljedeći:

1. Koji su Vaši profesionalni planovi za sljedećih pet godina:

- stručno usavršavanje
- prenošenje stečenog znanja
- subspecijalizacija
- edukacija iz PM
- praćenje razvoja sestrinstva
- edukacija iz informatike i engleskog jezika

2. Koja je Vaša glavna motivacija i interesovanje za KPR:

- nastavak stručnog usavršavanja
- unapređenje sestrinstva
- doedukacija
- usavršavanje i postizanje visokog kvaliteta rada
- druženje
- edukativni materijal
- novosti iz porodične medicine
- razmjena iskustava sa kolegama

3. Kakva je saradnja sa ostalim službama relevantnim za razvoj PM u:

a) PZZ (hitna medicinska pomoć, palijativna njega, patronaža, drugi ljekari PM...)

- zadovoljavajuća sa HMP i palijativnom službom
- sa specijalističkim službama nezadovoljavajuća

b) Sekundarna ZZ i tercijarna ZZ

- zadovoljavajuća
- relativno zadovoljavajuća – dobra sa neuropsihijatrijom i savjetovaništima
- nezadovoljavajuća
- može bolje
- nikakva

4. Da li imate problema u implementaciji PM u Vašem svakodnevnom radu i kojih?

- nedostatak vremena za edukaciju pacijenata
- problemi sa naručivanjem pacijenata
- veliki broj pacijenata
- nedostatak ljekara
- česte zamjene i rad u drugim ambulancama
- problemi sa stvaranjem tima PM
- registracija pacijenata
- promjena u sastavu tima
- malo telefonskih linija
- malo vremena za pacijente

5. Na koje promjene Vi sami možete utjecati?

- organizacija može biti bolja
- bolja koordinacija rada sa drugim službama
- edukacija pacijenata
- lična edukacija
- sistem naručivanja
- pristojna komunikacija

6. Koje promjene očekujete od menadžmenta JUDZKS kod implementacije PM/OM?

- povećanje standarda zdravstvenog radnika
- pomoć u sredstvima i organizaciji
- veći broj timova i bolji uslovi rada
- organizirati edukaciju iz engleskog jezika i kompjutera
- kompletiranje opreme
- kontinuirana edukacija sestara/tehničara i ljekara
- popravljavanje uslova rada
- što više seminara i predavanja
- učestvovanje na kongresima
- povećati broj kadra
- pomoć prilikom pravilnog provođenja programa PM
- razmjena informacija
- zajedničko rješavanje problema
- razvoj polivalentne patronaže

7. Glavne teme i interesovanja koje biste željeli steći u narednim modulima programa kontinuiranog profesionalnog razvoja? (najmanje 4 teme po Vašem prioritetu)

- mentalno zdravlje
- palijativna njega
- astma i HOPB
- hepatitisi
- PTSD
- zdravlje adolescenata
- kardiovaskularna oboljenja
- urgentna medicina
- diabetes mellitus

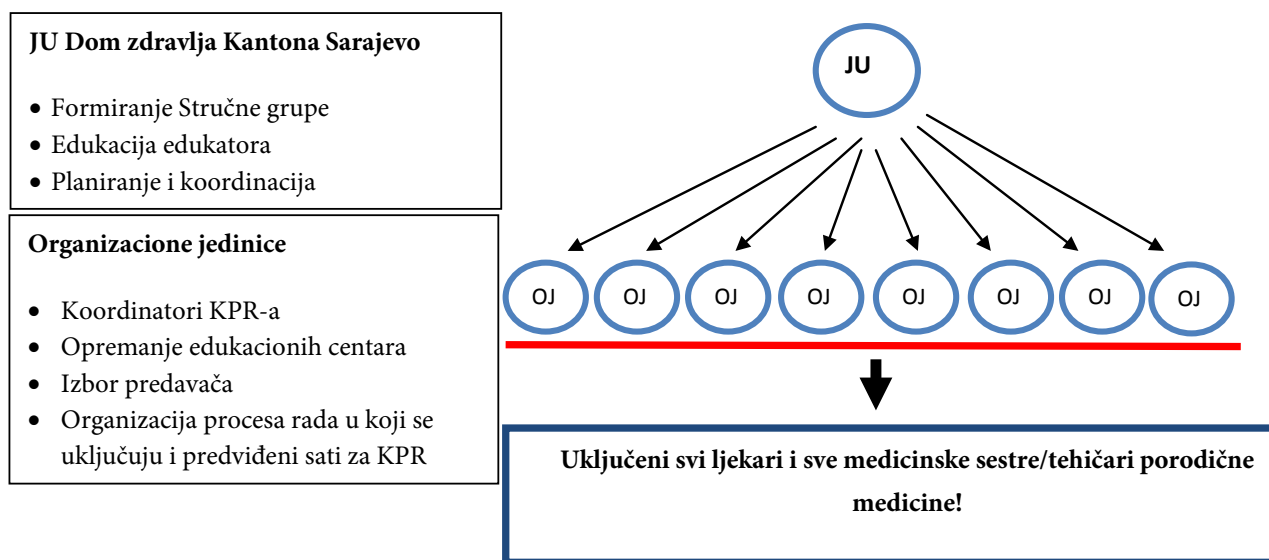
2007

Analiza programa KPR-a u prethodne dvije godine (2005. i 2006. godina) pokazala je da, pored dobrih ocjena i zadovoljstva polaznika, ovakav način organiziranja obuhvata samo manji broj medicinskih sestara/tehničara i ljekara. Zbog toga je odlučeno da se u 2007. godini osmisli način na koji bi bili uključeni doslovno svi ljekari i medicinske sestre/tehničari zaposleni u porodičnoj medicini.

U okviru programa KPR-a u toku 2007. godine urađene su sljedeće grupe aktivnosti:

- A. Osmišljena je edukacija edukatora (trening trenera, *training of trainers* – TOT) kako bi se osposobio što veći broj ljekara i medicinskih sestara koji su sposobni pretraživati literaturu, osmisлити edukativnu aktivnost (najčešće prezentaciju zasnovanu na prikazu slučajeva) i prezentirati.
- B. Formiranje timova koordinatora u svakoj organizacionoj jedinici koji će provesti analizu edukativnih potreba, organizirati prostor i vrijeme za edukaciju, kontaktirati predavače i evanualno im pružiti stručnu podršku u pripremi predavanja.
- C. Formiranje i opremanje edukativnih centara u osam organizacionih jedinica. Organizaciona jedinica Dom zdravlja Trnovo će imati KPR zajedno s OJ DZ Ilidža.
- D. Provođenje Delphi procesa za ispitivanje edukativnih potreba ljekara i medicinskih sestara/tehničara.
- E. Odlučeno je da svi ljekari i medicinske sestre/tehničari prisustvuju u radno vrijeme na aktivnostima kontinuiranog profesionalnog razvoja.

Plan za uključenje svih ljekara i medicinskih sestara u KPR

Od predviđenih aktivnosti urađene su sljedeće:

1. Sačinjen je plan za program KPR-a u 2008. godini;
2. Formirana je Stručna grupa i grupe koordinatora na nivou organizacionih jedinica;
3. Urađena je analiza potreba za edukacijom putem Delfi procesa.

Analiza edukativnih potreba

Delfi proces je izabran zbog određenih prednosti:

- odlikuje ga participativan pristup, povećana posvećenost, obezbjeđen konsenzus
- uključuje sve zaposlenike u porodičnoj medicini u izbor tema, smanjuje dominaciju pojedinaca ili grupa
- pospješuje učešće i privrženost modelu KPR-a
- zadovoljava potrebe
- stvara dinamiku menadžmenta KPR-a svakog zdravstvenog radnika
- podstiče samoprocjenu potreba, te stalno poboljšanje kvaliteta
- osigurava podršku zdravstvenih autoriteta tako što ih uključuje u definisanje ciljeva, te osigurava akreditaciju
- osnažuje održivost KPR-a: prepoznavanje potreba vodi preraspodjeli resursa i njihovom usmjeravanju ka KPR-u

Ciljna grupa: zdravstveni profesionalci – 170 specijalista porodične medicine, 260 sestara/tehničara porodične medicine (430 zdravstvenih radnika).

Studijska grupa: ljekari i sestre/tehničari porodične medicine zaposleni u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo koji su odgovarali na Delphi upitnike. Ukupan broj ljekara i medicinskih sestara/tehničara koji su učestvovali u anketama je 205: ljekara – 85, a sestara – 120.

Radna grupa: stručnjaci iz JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, *Fondacije fami* i Univerzitetske bolnice Ženeva. Ova grupa kreirala je, implementirala i analizirala upitnike Delfi procesa.

Lokacija: Organizacione jedinice JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo (9 domova zdravlja)

Delfi proces: oktobar – decembar 2007. godine

- a) Zdravstveni autoriteti su definisali ciljeve Delfi procesa;
- b) Radna grupa kreirala je upitnike zasnovane na ciljevima postavljenim od strane medicinskih autoriteta, u dva do tri ciklusa;
- c) Radna grupa sačinila je nacrt nastavnog plana i programa zasnovanog na rezultatima analize istraživanja i dostavila ga zdravstvenim autoritetima radi komentara, odobrenja i akreditacije.

Predavači:

- ljekari i medicinske sestre/tehničari porodične medicine predloženi za svaku pojedinačnu temu u svakoj organizacionoj jedinici JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Materijali za edukaciju

- obezbjedit će koordinatori projekta zavisno od predloženih tema

Edukacija u učionici:

- 6 predavanja jednom mjesečno u svakom domu zdravlja JUDZKS od marta 2008. do decembra 2008. godine
- trajanje predavanja – 60 minuta
- održana su po tri zajednička predavanja za ljekare i sestre/tehničare i tri odvojena predavanja

Tabela 7. prikazuje koordinate KPR programa u JUDZKS.

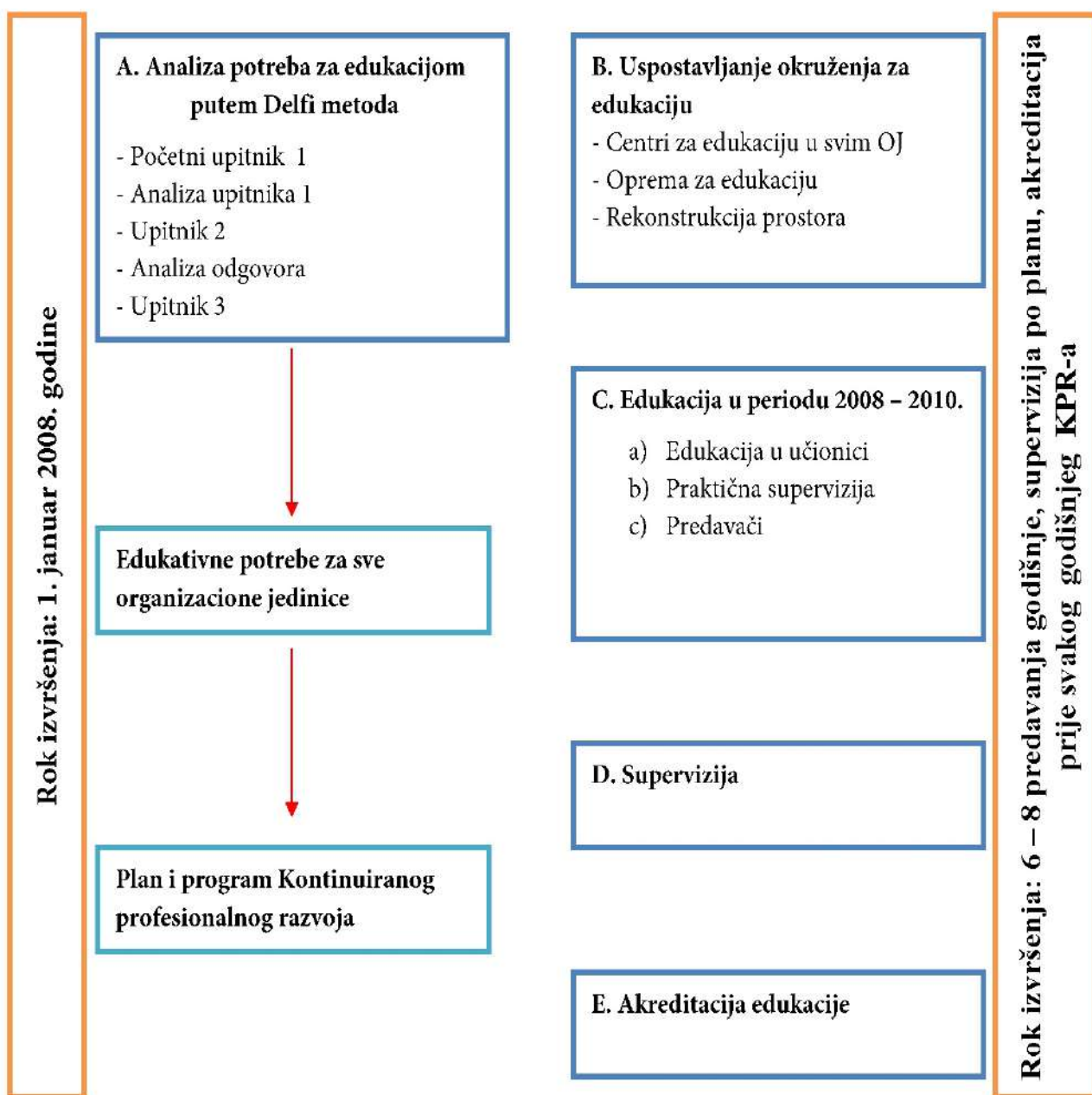
Tabela 7. Formirana radna grupa na nivou Javne ustanove Dom zdravlja Kantona Sarajevo i izabrani koordinatori projekta

rb	Koordinatori programa po organizacionim jedinicama	Organizaciona jedinica
1	Ćulibrk-Hadžimehmedagić dr. Gordana	Centar
2	Ramović dr. Fuad	Centar
3	Čustović Advija, vms	Centar
4	Vilić dr. Rabija	Stari Grad
5	Zametica Suzana, vms	Stari Grad
6	Boškailo dr. Hajra	Vogošća
7	Pašagić dr. Almir	Vogošća
8	Omić Samira, vms	Vogošća
9	Prcić-Kerić dr. Snježana	Ilijaš
10	Udovčić dr. Aida	Ilijaš
11	Durić-Hajro Emina, vms	Ilijaš
12	Habul dr. Ferida	Novo Sarajevo
13	Husić dr. Fuad	Novo Sarajevo
14	Selmanović Derviša, vms	Novo Sarajevo
15	Bilić dr. Vildana	Novi Grad
16	Resulović dr. Amra	Novi Grad
17	Pašukan Almedina, vms	Novi Grad
18	Hebibović dr. Ševala	Ilidža
19	Kunovac Jasmin, vmt	Ilidža
20	Mulaosmanović Elma, vms	Trnovo
21	Kurtanović dr. Safet	Hadžići
22	Šehović dr. Rasema	Hadžići
23	Vegara Vahida	Hadžići

Rad koordinatora odvijao se u obliku radnih sastanaka, dogovora e-mailom i pojedinačnog rada u slobodno vrijeme na kreiranju i analizi upitnika i izvještaja Delphi istraživanja. Koordinatori su animirali odabranu grupu ljekara i sestara koji su ispunjavali anketne listiće i na taj način aktivno učestvovali u kreiranju programa edukacije u svojim OJ.

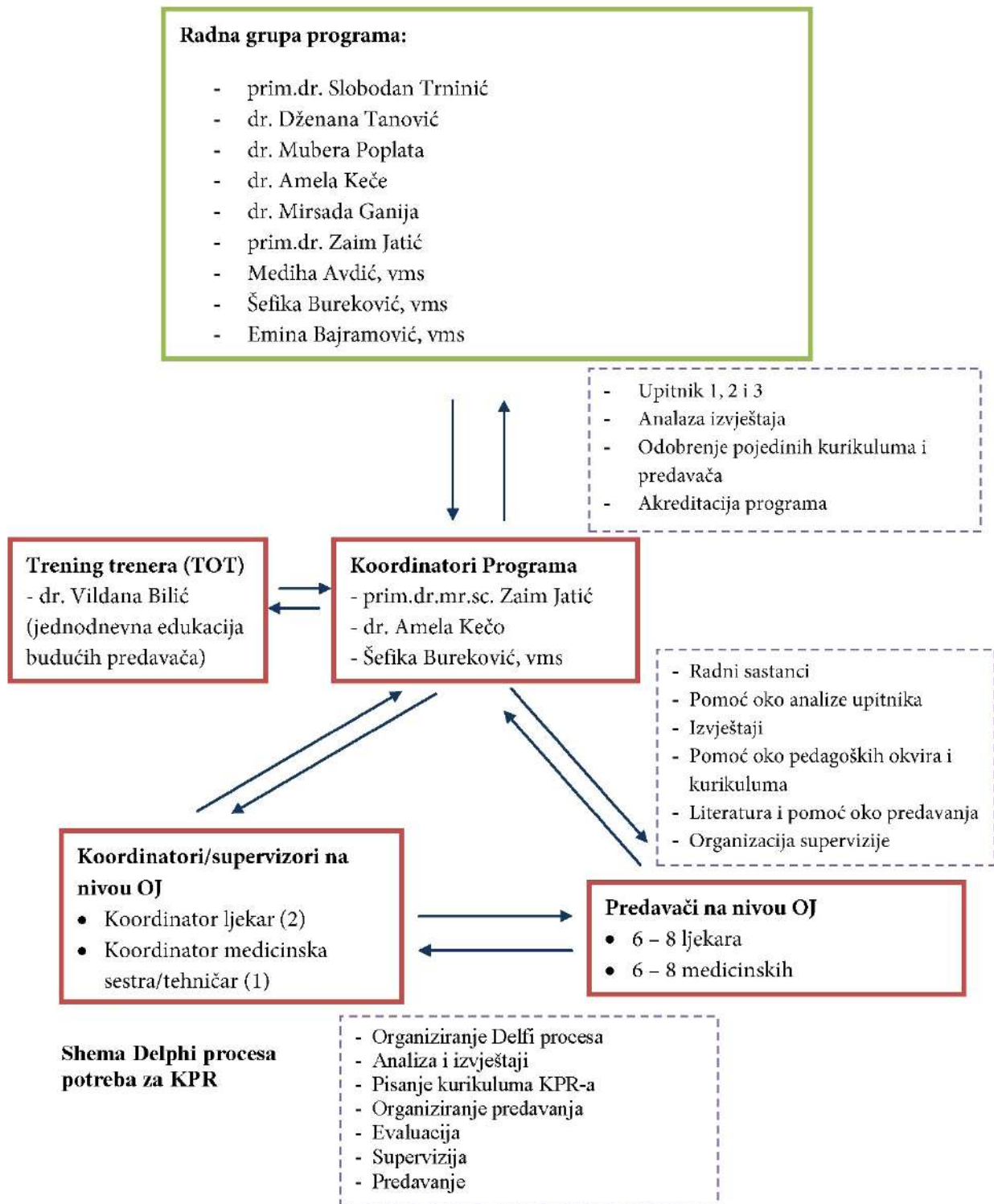
Shema programa KPR-a u JUDZKS

Kontinuirani profesionalni razvoj u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Organizaciona shema programa kontinuranog profesionalnog razvoja

Shema Delphi procesa potreba za kontinuirani profesionalni razvoj

Zadatak	Rok	Odgovorni
1. Kreiranje upitnika 1	13.11.2007.	Radna grupa
2. Podjela upitnika	16.11.2007.	Koordinatori i koordinatori u OJ
3. Popunjavanje upitnika	20.11.2007.	Ispitanici
4. Analiza i kreiranje upitnika 2	26.11.2007.	Koordinatori u OJ, koordinatori i Radna grupa
5. Podjela upitnika 2	28.11.2007.	Koordinatori OJ
6. Popunjavanje upitnika 2	03.12.2007.	Ispitanici
7. Analiza i kreiranje upitnika 3	07.12.2007.	Koordinatori u OJ, koordinatori i Radna grupa
8. Podjela upitnika 3	12.12.2007.	Koordinatori u OJ
9. Popunjavanje upitnika	17.12.2007.	Ispitanici
10. Analiza upitnika i kreiranje kurikuluma KPR-a za OJ	24.12.2007.	Koordinatori u OJ, koordinatori i Radna grupa
11. Pisanje izvještaja za sprovođenje Delphi procesa	januar 2008.	Koordinatori i Radna grupa

Primjer izvještaja Delphi procesa ispitivanja potreba za kontinuiranim profesionalnim razvojem u OJ Dom zdravlja Novi Grad

Javna ustanova Dom zdravlja Kantona Sarajevo
Program kontinuiranog profesionalnog razvoja

OJ Dom zdravlja Novi Grad

Izvještaj Delphi procesa i plan programa kontinuiranog profesionalnog razvoja za 2008. godinu

1. Teme za zajednička predavanja

rb	Tema	Nastavni metod	Okvirno mjesec	Predavači
1	Komunikacija	igra uloga	mart	Frašto dr. Zlata i Jašarević Advija, med. sestra
2	Nasilje u porodici	metaplan	april	Ferizović dr. Neda i Vatrić Amira, med. sestra
3	DM – prevencija komplikacija	predavanje	septembar	Marouf dr. Amra i Rovčanin Amela, med. sestra

2. Teme za sestrinska predavanja

rb	Tema	Nastavni metod	Okvirno mjesec	Predavači
1	Terapija u kućnim uslovima	metaplan	maj	Krako Ismeta, med. sestra
2	Uloga med. sestre u timu PM	metaplan	novembar	Kulovac Lejla, med. sestra
3	Sistem naručivanja	igra uloga	oktobar	Matuh Amila, med. sestra

3. Teme za ljekarska predavanja

rb	Tema	Nastavni metod	Okvirno mjesec	Predavači
1	Bol u grudima	radionica	maj	Murić dr. Azra
2	Gerijatrijski problemi	diskusija	novembar	Kulović dr. Atifa
3	Bol u abdomenu	radionica	oktobar	Šarić dr. Jadranka

4. Zadaci za praktični rad (odnose se za ljekare i medicinske sestre/tehničare)

rb	Zadatak	Veza za temu	Način sprovođenja u praksi
1	Unapređenje zdravlja žene	upućivanje na redovne ginekološke kontrole	upisivanje u karton
2	HTA	kontrola riziko faktora	upisivanje u karton
3	DM	kontrola riziko faktora	upisivanje u karton

5. Supervizija

rb	Način supervizije	Veza za temu ili zadatak	Vremenski okvir
1	Pregled kartona	upisivanje riziko faktora	2x godišnje
2	Posmatranje rada u praksi	komunikacija	3x godišnje
3	Izvještaj o pruženim uslugama	edukacija pacijenata	1x mjesečno

6. Evaluacija kontinuiranog profesionalnog razvoja

rb	Način evaluacije	Vremenski period	Osobe zadužene za superviziju
1	Pregled kartona	2x godišnje	edukatori
2	Posmatranje rada u praksi	3x godišnje	članovi Radne grupe
3	Izveštaj o pruženim uslugama	1x mjesečno	odgovorni ljekari

7. Najčešći problemi sa kojim se suočavaju ljekari i medicinske sestre/tehničari u radu sa pacijentima (navesti najviše do 5 problema)

Najčešći problemi u radu sa pacijentima		
Rb	Ljekari	Medicinske sestre/tehničari
1	Nenaručeni pacijenti	Nenaručeni pacijenti
2	Zahtjevi za skupom dijagnostikom	Otežana komunikacija
3	Needuciranost pacijenata	
4	Zahtjevi za odlazak specijalisti	

8. Prijedlozi za poboljšanje rada

Prijedlozi za poboljšanje rada sa pacijentima		
Rb	Ljekari	Medicinske sestre/tehničari
1	Edukacija pacijenata o sistemu naručivanja	Edukacija pacijenata o sistemu naručivanja
2	Racionalno pisanje uputnica	Kontinuirana edukacija
3	Edukacija pacijenata	

9. Najčešći problemi sa kojim se suočavaju ljekari i medicinske sestre/tehničari prilikom implementacije porodične medicine (navesti najviše do 5 problema)

Najčešći problemi u implementaciji porodične medicine		
Rb	Ljekari	Medicinske sestre/tehničari
1	Velika opterećenost timova PM	Nedostatak kadra
2	Nedostatak vremena (termini na 10 minuta)	Velika opterećenost timova PM
3	Needuciranost kadra	Nemogućnost trijaže («svi moraju biti primljeni»)
4		Needuciranost kadra

10. Prijedlozi za poboljšanje implementacije porodične medicine

Prijedlozi za poboljšanje implementacije porodične medicine		
Rb	Ljekari	Medicinske sestre/tehničari
1	Obezbjediti više kadra	Obezbjediti više kadra
2	Kontinuirana edukacija kadra	Kontinuirana edukacija kadra
3	Adekvatan prostor i oprema	Adekvatan prostor i oprema

Koordinatori za Organizacionu jedinicu

Bilić dr. Vildana

Pašukan Almedina, med. sestra

Resulović-Silajdžić dr. Amra

Datum: 09.01.2008.

2008

Opremanje centara za edukaciju

Neophodan preduslov za ostvarenje plana programa KPR-a za period 2008 – 2010. godina bilo je opremanje centara za edukaciju u svim organizacionim jedinicama, osim OJ Dom zdravlja Trnovo čiji zaposlenici će učestvovati u edukaciji zajedno s kolegama iz OJ Dom zdravlja Ilidža.

U tu svrhu, Fondacija fami donirala je opremu za sedam organizacionih jedinica. Svečana primopredaja opreme održana je 28.01.2008. godine u INDOK centru Ustanove. U ime Fondacije fami, gospođa Alma Pliska-Đorđević je opremu vrijednu 45.000 KM uručila generalnom direktoru JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, prim.dr. Slobodanu Trniniću.

Tabela 8 Spisak donirane opreme

Rb	Oprema	Količina
1	Računar Intel P4 Core 2 Duo 2200/1024/160.0	7
2	Notebook Dell Inspiron 6400	7
3	Printer HP DeskJet D4260	7
4	Skener HP ScanJet G4010	7
5	Data projektor EPSON EMP-S5 2000 ANSI Lumen	7
6	Monitor DELL FP/MG-EuroE-17"E178FP	7
7	UPS APC BackUPS CS 650VA	7
8	Digitalni foto aparat Olympus SP-560UZ	8
9	Projekciono platno BIANCO NEVE	8
10	Tabla za pisanje	7
11	Flipchart	7

Ova donacija omogućila je da svaka organizaciona jedinica može samostalno organizirati predavanja, stručne radionice i druge edukativne aktivnosti u okviru programa kontinuiranog profesionalnog razvoja.

Slika 21. Uručenje donirane opreme
Predstavnici Fondacije fami: Eldin Fišeković,
Alma Pliska-Đorđević, generalni direktor
JUDZKS prim.dr. Slobodan Trninić i
glasnogovornik JUDZKS Arman Šarkić

Slika 22. Prisutni direktori i rukovodioci
JUDZKS prilikom uručivanja opreme
prvi red s desna: Milomir Srečković,
Kenan Kurtović; drugi red: dr. Rabija
Vilić, dr. Dženana Tanović, Mediha
Avdić, dipl. ms, dr. Nazim Ramadanović;
treći red: dr. Smiljana Viteškić, dr. Safet
Omerspahić i dr. Ferid Mandžo

Slika 23. Potpisivanje ugovora o
doniranoj opremi
Dejan Sredić, prim.dr. Slobodan
Trninić i Mediha Avdić, dipl. ms

Slika 24. Dodjela zahvalnice Fondaciji fami u ime JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo Dejan Sredić i prim.dr. Slobodan Trninić

Slika 25. Uručenje donirane opreme direktorima OJ DZ Centar i OJ DZ Ilidža: Dejan Sredić, prim.dr. Zaim Jatić, prim.dr. Smiljana Viteškić i prim.dr. Nazim Ramadanović

Sažetak za 2008. godinu

Ukupan broj predavanja sa ponavljanjem	126
Ukupan broj tema	76
Broj predavača ljekara	44
Broj predavača medicinskih sestara/tehničara	43
Ukupan broj polaznika ljekara	135
Ukupan broj polaznika medicinskih sestara/tehničara	245
Prosječan broj ljekara	15,7
Prosječan broj medicinskih sestara/tehničara po predavanju	30,6
Prosječna ocjena predavanja	4,75

A. Organizacija KPR-a

U periodu mart – decembar 2008. godine, prema predviđenom planu i programu KPR-a održano je svih osam sesija predavanja u 8 organizacionih jedinica.

U svim domovima zdravlja su ispunjena planirana predavanja iz KPR-a. Ukupno je bilo 76 tema (minimalno 3, maksimalno 6 po organizacionoj jedinici) sa 126 predavanja. U programu su učestvovala 42 predavača, od toga 21 ljekar i 21 medicinska sestra/tehničar.

Slika 26. Dr. Mahira Kukavica
OJ Dom zdravlja Stari Grad

Predavači i organizacija KPR-a su ocijenjeni veoma visokim ocjenama. Na predavanjima je bilo prosječno 15,7 (SD 9,7) ljekara i 30,6 (SD 17,7) medicinskih sestara/tehničara. Zajedničkih tema za ljekare i medicinske sestre/tehničare bilo je 21.

Veoma značajan podatak je da su na KPR predavanja dolazili i zaposlenici iz drugih službi (OJ DZ Vogošća, OJ DZ Novi Grad) ili pak iz drugih organizacija (OJ DZ Centar).

Također je bilo predavača iz drugih službi (npr. OJ DZ Vogošća – predavač iz Centra za mentalno zdravlje).

B. Evaluacija KPR-a

Polaznici su evaluirali sva predavanja i prosječna ocjena svih predavanja je veoma visoka – 4,75 (SD 0,20) od maksimalnih 5. KPR je evaluiran u segmentima uspješnosti predavanja i saradnji i zainteresiranosti polaznika od strane koordinatora KPR-a u domovima zdravlja. I ova vrsta evaluacije ima veoma visok prosjek – 4,85 (SD 0,28) za uspješnost predavanja i 4,82 (SD 0,31) za saradnju od maksimalnih 5. Pojednim predavanjima su prisustvovali i predstavnici 3 koordinatora na nivou JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo koji su također dali pozitivne komentare na nivo kvaliteta predavanja, posjećenosti i organizacije.

C. Komentari polaznika

U pojedinačnim komentarima polaznika uglavnom se traže dodatna ponavljanja nekih tema (npr. urgentna), više predavanja sa praktičnim vježbanjem. Generalno svi izražavaju pozitivan stav o KPR-u organizovanom na ovakav način.

Slika 27. OJ Dom zdravlja Stari Grad, dio prisutnih na KPR

D. Organizacione i tehničke poteškoće

Organizacione poteškoće prijavljene su u OJ Hadžići, Novi Grad i Novo Sarajevo. OJ Dom zdravlja Hadžići ima mali broj zaposlenika, tako da svi ne mogu doći na predavanja zbog potrebe da se organizuje rad u udaljenim ambulancama. Kao organizaciona poteškoća je također navedena činjenica da svi predavači nisu završili seminar *trening trenera* (TOT) prije početka predavanja.

Tehničke poteškoće su prijavili OJ DZ Ilidža, Trnovo i Novo Sarajevo. U OJ Dom zdravlja Ilidža nisu na vrijeme dobili predviđenu

opremu za Centar za edukaciju, a OJ Dom zdravlja Novo Sarajevo imao je problema sa malom salom u Centru za edukaciju.

Smatramo da prijavljene tehničke i organizacione poteškoće nisu značajnije uticale na kvalitet ostvarenog KPR-a.

OJ DZ	Tema	Predavač
STARI GRAD	1. EKG	Abadžić dr. Amira
	2. ICV, liječenje u uslovima porodične medicine	Kukavica dr. Fadila
	3. Diabetes mellitus	Lipa dr. Selma
	4. Anafilaksija i primjena anti-šok th u kućnoj posjeti medicinske sestre	Krnjić dr. Mediha Arslanagić Aferdita, vms
	5. Trijaža pacijenata	Hadžibegić Elma, ms
	6. Uloga medicinske sestre u timu porodične medicine	Tabaković Elma, ms
	7. Urgentna stanja u porodičnoj medicini	Kukavica dr. Mahira Mahić Amra, ms
	8. Hronične rane	Zeković Zlatko, mt
	9. Komunikacija	Hodžić Elvir, mt

Slika 28. OJ Dom zdravlja Ilidža – učesnici ►

◄ Slika 29. Upotreba modela, Amra Mahić, ms

OJ DZ	Tema	Predavač
ILIDŽA	1. Urgentna stanja u porodičnoj medicini	Vesković-Vučak dr. Vedrana
	2. Racionalna upotreba dijagnostike	prim.dr. Ševala Hebibović
	3. Hepatitis B i C – vodič za dijagnostiku i prevenciju	Viteškić dr. Nermina
	4. Urgentna stanja u porodičnoj medicini	Dženita Hodžić, ms
	5. Samozaštita na radnom mjestu	Danijela Ovčina, ms Mediha Jahić, ms
	6. Trijaža	Mediha Zulić, ms
	7. Bol u grudima, uloga tima porodične medicine	Alić dr. Dalida Mediha Jahić, ms
	8. <i>Burnout</i> sindrom – stres na poslu	prim.dr. Smiljana Viteškić
	9. Registracija i naručivanje pacijenata	Ganija dr. Mirsada Damir Laličić, mt

OJ DZ	Tema	Predavač
NOVI GRAD	1. Bol u grudima	Murić dr. Azra
	2. Gerijatrijski problemi	Kulović dr. Atifa
	3. Bol u abdomenu	Šarić dr. Jadranka
	4. Terapija u kućnim uslovima	Krako Ismeta, ms
	5. Uloga medicinske sestre u timu porodične medicine	Kulovac Lejla, ms
	6. Sistem naručivanja	Matuh Amila, ms
	7. Komunikacija	Frašto dr. Zlata Jašarević Advija, ms
	8. Nasilje u porodici	Ferizović dr. Neda Vatrić Amira, ms
	9. Dijabetes melitus – prevencija komplikacija	Marouf dr. Amra Rovčanin Amela, ms

OJ DZ	Tema	Predavač
CENTAR	1. Hepatitis	Miković dr. Milan
	2. Anemija	Gegić-Gazija dr. Azra
	3. Liječenje bola kod osteoartritisa i reumatoidnog artritisa	Kahriman dr. Nevzeta
	4. Komunikacija i sistem naručivanja	Gredić Hajra, vms
	5. Prevencija zaraznih bolesti	Hasotić Bahra
	6. Riziko faktori za šećernu bolest i prevencija faktora rizika	Alikadić Amira, vms
	7. Tretman dekubitusa	Hebibović dr. Indira Agić Nermina, ms
	8. Reanimacija	Margeta dr. Zdravko Hasotić Bahra, vms
	9. Tretman oboljelih od karcinoma – palijativna njega	Zvizdić dr. Fahira Bajramović Emina, vms

OJ DZ	Tema	Predavač
VOGOŠĆA	1. Urgentna stanja u PM – uloga ljekara	Pašagić dr. Omer
	2. Zbrinjavanje akutnih stanja u dijabetologiji i sprječavanje kasnih komplikacija	Trbić-Lisovac dr. Enisa
	3. Rana prevencija karcinoma – skrining	Huseinović dr. Amra
	4. Urgentna stanja u PM – uloga sestre	Kustura Ediba, ms
	5. Zbrinjavanje akutnih stanja i prevencija kasnih komplikacija u dijabetologiji	Hasić Amra, ms
	6. Prevencija dekubitusa u kućnim uvjetima – trajni kateter	Štitkovac Samed, mt
	7. Profesionalni stres i sagorijevanje na radnom mjestu, mogućnosti zaštite	Bostandžija Amela, psihoterapeut
	8. Upotreba ampuliranih lijekova u PM i opravdanost primjene kliničke terapije u kućnim uvjetima	Ali Al-Zayat dr. Milada Šehović Suada, ms
	9. Podizanje nivoa komunikacijskih vještina pacijent – sestra – ljekar	Hasanović dr. Elvira Nezir Sejdefa, ms

OJ DZ	Tema	Predavač
ILJJAŠ	1. Skrining – rana prevencija Ca	Udovčić dr. Aida
	2. Palijativna njega	Šabanović Mubera, ms
	3. KVO	Poljak dr. Sevda Kovačević Sanela, ms
	4. Urgentna stanja	Čorbo Alma, ms
	5. Diabetes mellitus	Prcić-Kerić dr. Snježana
	6. Pedijatrija	Kahriman Arifa, ms
	7. Značaj samozaštite na radnom mjestu	Lovi dr. Aida, internista
	8. Postupci u kontaktu sa ovisnicima	Lilić dr. Amina
	9. Komunikacija	Udovčić dr. Aida

OJ DZ	Tema	Predavač
HADŽIĆI	1. Urgentna stanja, opekotine, politraume	Mahić dr. Nusret
	2. Sindrom sagorijevanja	Merdžanović dr. Elma
	3. Pušenje	Kurtanović dr. Safet
	4. Zbrinjavanje akutnog MI i transport do CUM-a	Vegara Vahida, ms
	5. Konflikti i stres na radnom mjestu – kako ih izbjeći	Šljivar Naila, ms
	6. Dekubitusi kod ležećih pacijenata	Balić Adnan, mt
	7. Nepokrivenost HMP u toku 24 sata	Kurtanović dr. Safet Vegara Vahida, ms
	8. Anafilaktički šok	Šehović dr. Rasema Lihovac Agnesa, ms
	9. Diabetes mellitus – rano otkrivanje i prevencija komplikacija	Skopljak dr. Salih Tomanić Nasifa, ms

OJ DZ	Tema	Predavač
NOVO SARAJEVO	1. Komunikacija između medicinskog osoblja u porodičnoj medicini	Habul dr. Ferida Demirović Ferida, vms
	2. Porodična medicina u praksi	Habul dr. Ferida
	3. Komunikacija ljekar – medicinska sestra -pacijent	Tihić Amela, ms
	4. Edukacija pacijenata oboljelih od dijabetesa u porodičnoj medicini	Husić dr. Fuad Selmanović Derviša, vms
	5. Depresivna stanja	Nožić dr. Vildana Bunar Alma, ms
	6. Bijela kuga	Husić dr. Fuad
	7. Promocija zdravlja i prevencija bolesti	Muharemović Dževahira, ms
	8. Hronična opstruktivna plućna bolest	Fejzić Senada, vms
	9. Urgentna stanja u porodičnoj medicini (predavanje i praktične vještine)	Batinić dr. Sanja

Slika 30.
Predavanje Samozaštita na poslu
Danijela Ovčina, ms (OJ DZ Ilidža)

Slika 31.
Predavanje Burnout sindrom
prim.dr. Smiljana Viteškić
(OJ DZ Ilidža)

2009

Sažetak za 2009. godinu

Ukupan broj predavanja sa ponavljanjem	68
Ukupan broj tema	58
Broj predavača ljekara	26
Broj predavača medicinskih sestara/tehničara	22
Ukupan broj polaznika ljekara	208
Ukupan broj polaznika medicinskih sestara/tehničara	343
Prosječan broj ljekara po predavanju	18,4
Prosječan broj medicinskih sestara/tehničara po predavanju	34,5
Prosječna ocjena predavanja (max 5,0)	4,81
Prosječna ocjena za koordinateure	4,9
EKG radionica za koordinateure i prezentatore	1
EKG radionice u organizacionim jedinicama	6
Stručna pomoć na radnom mjestu za ljekare (br)	64
Stručna pomoć na radnom mjestu za medicinske sestre/tehničare (br)	100

A. Organizacija KPR-a

U svim domovima zdravlja ispunjena su planirana predavanja iz KPR-a. Ukupno je bilo 58 tema (minimalno 5, maksimalno 10 po organizacionoj jedinici) sa 68 predavanja. U KPR-u je učestvovalo 48 predavača, od toga 26 ljekara i 22 medicinske sestre/tehničara.

Predavači i organizacija KPR-a ocijenjeni su veoma visokom ocjenom. Na predavanjima je bilo prosječno 18,4 (SD 11,5) ljekara i 34,5 (SD 20,2) medicinskih sestara/tehničara, odnosno predavanjima je prisustvovalo ukupno 208 ljekara i 343 medicinske sestre/tehničara, što čini 100% svih ljekara i 94,7% svih medicinskih sestara/tehničara u porodičnoj medicini. Trinaest tema predviđene su za zajedničko prisustvovanje ljekara i medicinskih sestara/tehničara.

Evaluacija KPR-a

Polaznici su evaluirali sva predavanja i prosječna ocjena svih predavanja bila je veoma visoka – 4,81 (SD 0,14) od maksimalnih 5. KPR je evaluiran u segmentima uspješnosti predavanja i saradnji i zainteresiranosti polaznika od strane koordinatora KPR-a u domovima zdravlja. I ova vrsta evaluacije ima veoma visok prosjek – 4,9 (SD 0,18) od maksimalnih 5. Pojednim predavanjima su prisustvovali i predstavnici koordinatora na nivou JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo koji su također dali pozitivne komentare na nivo kvaliteta predavanja, posjećenosti i organizacije.

Stručne radionice

Stručna radionica EKG-a za timove porodične medicine održana je 13.10.2009. godine u Centru za edukaciju OJ DZ Ilidža i u njoj su učestvovala 22 ljekara porodične medicine iz svih organizacionih jedinica JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo.

Slika 32. Grupni rad – rješavanje EKG slučajeva

Slika 33. Dr. Haran Burri,
Univerzitetska bolnica Ženeva
Voditelj EKG radionice

Predavač i voditelj radionice bio je dr. Haran Burri iz Univerzitetske bolnice Ženeva.

Sadržaj radionice za ljekare

- Osnove EKG-a
- Supraventrikularne aritmije, atrijske aritmije, tahikardije
- Ventrikularne aritmije
- Trioventrikularni poremećaji ritma
- Intraventrikularni poremećaji ritma
- Miokardna infarkcija
- Akcesorni putevi provođenja; poremećaji elektrolita; pacemaker
- EKG testiranje

Slika 34.
Priručnik EKG-a

U sklopu radionice štampan je Priručnik EKG-a za timove porodične medicine – priređivači prim.dr. Zaim Jatić i dr. Amela Kečo (65 kom), predavanje dr. Haran Burrija (30 kom) i EKG test za učesnike (30 kom).

EKG radionica za medicinske sestre/tehničare održana je 20.10.2009. godine u Centru za edukaciju porodične medicine OJ DZ Centar. Predavač je bila Emina Bajramović, vms iz JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, a u radionici je učestvovalo 27 medicinskih sestara i tehničara.

Slika 35. EKG radionica za medicinske sestre
predavač Emina Bajramović, vms

Sadržaj radionice za medicinske sestre i tehničare

- Osnove EKG-a
- Tehnike snimanja EKG-a i praktične vježbe
- Najvažnije promjene na EKG-u
- Praktične vježbe
- Nakon uvodnih radionica, u tri organizacione jedinice održane su EKG radionice sa lokalnim predavačima

Spisak ljekara i medicinskih sestara /tehničara učesnika EKG radionice

Rb	Ljekari	Organizaciona jedinica	Medicinske sestre i tehničari
1	Ćulibrk-Hadžimehmedagić Gordana	Centar	Čustović Advija
2	Jatić Džanana	Centar	Aladžuz Amira
3	Kečo Amela	Centar	Domić Nermina
4	Jatić Zaim	Centar	
5	Poplata Mubera	Stari Grad	Zametica Suzana
6	Abadžić Amira	Stari Grad	Tabaković Elma Đević Branka
7	Husić Fuad	Novo Sarajevo	Selmanović Derviša Halimanović Mirsada
8	Batinić Sanja	Novo Sarajevo	Čutura Aldijana
9	Bilić Vildana	Novi Grad	Pašukan Almedina
10	Krajina Aiša	Novi Grad	Efendić Jasmina
11	Resulović-Silajdžić Amra	Novi Grad	Čutahija Almira
12	Ganija Mirsada	Ilidža	Kunovac Jasmin Ovčina Danijela
13	Hebibović Ševala	Ilidža	Lalić Damir
14	Vučković Vedrana	Ilidža	Bureković Šefika
15	Hrnjica-Muzaferija Sanela	Ilijaš	Durić-Hajro Emina Kahrman Arifa
16	Mandžo Ferid	Ilijaš	Matoruga Jasmina
17	Gljiva Eno	Vogošća	Samira Omić

Rb	Ljekari	Organizaciona jedinica	Medicinske sestre i tehničari
18	Prčić-Kerić Snježana	Vogošća	Senada Isak
19	Pašagić Almir	Vogošća	Nesib Šošić
20	Kurtanović Safet	Hadžići	Vegara Vahida Lihovac Agnesa
21	Merdžanović Elma	Hadžići	Ćosić Amina
22	Babić Srećko	Trnovo	Mulaosmanović Elma Muhibić Amina

Komentari polaznika

U pojedinačnim komentarima polaznici generalno izražavaju pozitivan stav o KPR-u organiziranom na ovakav način.

Slika 36. Učesnici EKG radionice

Donosimo neke od upisanih komentara polaznika:

„Super predavanja, dobro prezentirano, korisno za svakodnevni rad. Potpuno su ispunila očekivanja.“ (OJ DZ Centar)

„Razlozi odsustva sa predavanja su bolovanja, godišnji odmori i osam ljekara je na specijalizaciji. Odabir tema dobar, predavači dobri, interaktivni rad. Ako je moguće podijeliti i pisani materijal.“ (OJ DZ Ilidža i Trnovo)

„Ljekari odsutni sa predavanja zbog rada na terenu i organizacije službe – hitni slučajevi.

Zadovoljni smo realizacijom FAMI programa.“ (OJ DZ Hadžići)

„Predavanja jako dobra i korisna.“ (OJ DZ Stari Grad)

„Zbog obima, organizacije posla i nedostatka vremena nekada je teško organizirati predavanje.“

„Predavanja interesantna, aktuelna, potrebno ih je povremeno ponavljati.“ (OJ DZ Ilijaš)

„Nedostatak adekvatnog prostora za predavanje i vježbe, nepostojanje priključka za internet, aktivno uključiti što veći broj ljekara i sestara na predavanja, nastaviti sa kontinuiranom edukacijom naročito iz prevencije.“ (OJ DZ Novo Sarajevo)

„Predavanje i vježbe su bili od koristi i koristiće nam u svakodnevnoj praksi.“

„Predavanja su dobro pripremljena i zadovoljni smo jer je tema aktuelna, organizacija je bila na nivou.“

„Nakon predavanja bilo bi dobro da se podijeli materijal sa predavanja ako je to moguće.“

„Predavanje potrebno ponavljati jer dolaze novi uposlenici, dosta dobrih konkretnih savjeta, malo vremena za vježbe.“

„Na predavanjima prisustvovali i zaposlenici iz drugih službi. Kao i za prethodna, potrebno je podijeliti pisani materijal, ako može da se obezbjedi kopir aparat za ove potrebe i i potrebe koordinatora. Pošto je bilo dosta vježbi, edukacija je trajala 90 minuta.“ (OJ DZ Ilidža i OJ DZ Trnovo)

**Predavanja koja su održana u toku KPR-a za period
mart – decembar 2009. godine sa listom predavača**

OJ DZ	Tema	Predavač
Stari Grad	1. Bol u grudima	Abadžić dr. Amira
	2. Hepatitis	Hujdur Jasmina, ms
	3. Krvarenja iz gastrointestinalnog trakta	Fetahović dr. Nermina
	4. Diabetes mellitus	Hadžibegić Elma, ms
	5. Terapija boli	Vrca dr. Kenan, Arslanagić Aferdita, dipl.ms
	6. Najčešća hronična oboljenja u porodičnoj medicini	Kukavica dr. Fadila, Zametica Suzana, dipl.ms
	7. Glavobolje	Fetahović dr. Nermina Mahić Amra, ms
	8. Elektrokardiografija za sestre	Zametica Suzana, dipl.ms
	9. Elektrokardiografija za ljekare	Abadžić dr. Amira
	10. Značaj i uloga socijalnog radnika u timu porodične medicine	Jovičić-Pečenković Dragica, socijalni radnik

Slika 37. EKG radionica za medicinske sestre u OJ DZ Stari Grad – Suzana Zametica, vms

OJDZ	Tema	Predavač
Centar	1. Akutni infarkt i srčani arrest	Holjan-Karahmet dr. Meliha
	2. Terapija kisikom	Kurtović Amra, vms
	3. Mobbing	Kečo dr. Amela
	4. Gerijatrijska procjena	Mioković dr. Milan
	5. Rad sa neurotičnim pacijentom	Kahriman dr. Nevzeta
	6. Gojaznost	Domić Nerma, dipl.ms
	7. EKG za ljekare	Jatić dr. Džanana
	8. EKG za sestre	Bajramović Emina, vms
	9. Astma bronhiale	Jatić dr. Zaim Aladžuz Amira, dipl. ms
	10. Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Beridan Senija, dipl. soc. radnik

Slika 38. Predavanje Pravilna upotreba inhalera
Amira Aladžuz, vms

OJ DZ	Tema	Predavač
Vogošća	1. Tretman rana u ambulantnim uslovima	Memić Aida, ms
	2. Inzulinski preparati (vrste inzulina, čuvanje i upotreba pena)	Vejo dr. Elma Amra Hasić, ms
	3. Prepoznavanje depresije i PTSP-a u ambulanti porodične medicine	Duraković-Bejtović dr. Samira
	4. Prevencija gojaznosti kod adolescenata	Velagić Ajla, ms
	5. Elektrokardiografija za medicinske sestre	Šošić Nesib, mt
	6. Elektrokardiografija za ljekare	Eno dr. Gljiva
	7. Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Smiječanin Meliha, dipl. soc. radnik

OJ DZ	Tema	Predavač
Novi Grad	1. Trijaža	Čaušević Selma, ms
	2. Spolno prenosive bolesti	Resulović-Silajdžić dr. Amra
	3. Prevencija kardiovaskularnih oboljenja	Porović Sanija, ms
	4. Osteoporoza	Kurtalić dr. Lejla
	5. Arterijska hipertenzija	prim.dr. Redžepagić Subhija Čutahija Almira, vms
	6. Hronična opstruktivna plućna bolest (HOPB)	Lasić dr. Amra
	7. Timski rad	prim.dr. Podžić Maida Malnar Elma, ms
	8. Elektrokardiografija za medicinske sestre	Efendić Jasmina, ms
	9. EKG za ljekare	Krajina dr. Aiša
	10. Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Azemina Šaćić, dip. soc. radnik

OJ DZ	Tema	Predavač
Ilijaš	1. Samodijagnoza stanja psihičke iscrpljenosti	Čorbo Alma, vms
	2. Opekotine	Udovčić dr. Aida Nusreta Dervišević, vms
	3. Bruceloza	Udovčić dr. Aida
	4. EKG radionica za ljekare	Udovčić dr. Aida
	5. EKG radionica za sestre	Matoruga Jasmina Kahriman Arifa
	6. Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Inić Slobodanka, dipl. soc. radnik

OJ DZ	Tema	Predavač
Iliđža i Trnovo	1. Akutne komplikacije DM (zajedničko predavanje)	prim.dr .Ševala Hebibović Ovčina Danijela, ms
	2. Srčane aritmije	Vesković-Vučak dr. Vedrana
	3. Hitna stanja i upotreba medicinskih aparata	Hodžić Dženita, ms
	4. EKG – ljekari	prim.dr .Ševala Hebibović Vesković-Vučak dr. Vedrana
	5. EKG – med. sestre/tehničari	Ovčina Danijela, Laličić Damir
	6. Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Ibrahimović Fahro, dipl. soc. radnik

Slika 39. Predavanja u OJ DZ Centar
Sanija Beridan, socijalna radnica

OJ DZ	Tema	Predavač
Hadžići	Rana dijagnostika karcinoma dojke	Naila Šljivar, ms
	Infarkt srca – tretman u ambulanti porodične medicine	Kazić dr. Emra
	PTSP (posttraumatski stresni poremećaj)	dr. Rasema Šehović Agnesa Lihovac, ms
	Elektrokardiografija za med. sestre/tehničare	Vegara Vahida, vms Agnesa Lihovac, ms
	Elektrokardiografija za ljekare porodične medicine	Kurtanović dr. Safet
	Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Ibrahimović Fahro, dipl. soc. radnik

OJ DZ	Tema	Predavač
Novo Sarajevo	1. PTSP	Zečević dr. Melika
	2. Značaj i uloga medicinske sestre u kućnom liječenju	Kišić Naza, ms
	3. Influenca	Zajković dr. Aida
	4. Pneumonija u zajednici	Rundić dr. Vera Duro Amela, ms
	5. Djelovanje stresa kao riziko faktora na pojedine organske sisteme	Aziraj Remzija, ms
	6. Elektrokardiografija za med.sestre/tehničare	Halimanović Mirsada
	7. Elektrokardiografija za ljekare porodične medicine	Batinić dr. Sanja
	8. Značaj i uloga socijalne radnice u timu porodične medicine	Jasmina Mandžo, dipl. soc. radnik

LEONARDO KURS

Organizatori Leonardo kursa u Sarajevu (29 – 30. maja 2009. godine) bili su **EURACT za BiH, Udruženje ljekara/liječnika porodične/obiteljske medicine FBiH – Podružnica za Kanton Sarajevo, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i Fondacija fami.**

Leonardo kurs je edukacija edukatora koja se održava godišnje na međunarodnom nivou u jednoj od evropskih država pod pokroviteljstvom Evropske akademije nastavnika u porodičnoj medicini (EURACT <http://www.euract.org/>). Učesnici ovog kursa treba da organizuju isti kurs u svojoj državi, odnosno na lokalnom nivou.

Stav Vijeća EURACT-a je da kurs pohađaju članovi katedri porodične medicine, koji nakon kursa postaju edukatori i nastavljaju sa održavanjem istog za specijaliste porodične medicine, s obzirom da specijalisti treba da edukuju pacijente.

Slika 41. Učesnici Leonardo kursa

Prva grupa specijalista porodične medicine iz Bosne i Hercegovine (dr. Zlata Frašto, doc.dr. Azijada Beganlić, dr. Edita Černi-Obrdalj i dr. Milan Mioković) učestvovala je na Leonardo kursu koji se u maju 2005. godine održao u Kušadasiju, Turska.

Nacionalni predstavnik za BiH u EURACT-u je u to vrijeme bila dr. Nataša Pilipović-Broćeta, dok je aktuelni predstavnik doc.dr. Edita Černi-Obrdalj, Katedra za obiteljsku medicinu, Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostaru.

Glavni cilj Leonardo kursa je unapređenje kvaliteta podučavanja u porodičnoj medicini u Evropi.

Sporedni ciljevi

- unapređenje nivoa podučavanja „jedan na jedan”
- obezbjeđivanje diseminacije znanja i vještina putem kursa organiziranog u svojim zemljama,
- stimuliranje organizacije podučavanja iz porodične medicine u zemljama članicama

Predavači na Leonardo kursu:

- dr. Nataša Pilipović-Broćeta (Banja Luka)
- dr. Verica Petrović (Banja Luka)
- mr.sci.dr. Edita Černi-Obrdalj (Mostar)
- dr. Zlata Frašto (Sarajevo)
- dr. Maida Podžić (Sarajevo)

Slika 42. Predavači Leonardo kursa

Slika 40. Rad u maloj grupi

Učesnici: 24 ljekara – nastavnika praktične nastave i asistenta porodične medicine iz JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo koji su učestvovali u dodiplomskoj nastavi na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, 3 ljekara i medicinske sestre koji su učestvovali u Programu dodatne obuke iz porodične medicine, 3 člana predstavnika Radne grupe za kontinuirani profesionalni razvoj.

PROGRAM LEONARDO KURSA U SARAJEVU 29. maj 2009.

Vrijeme	Sesija	Sadržaj
12.00 – 12.40		
	Sesija 1: UVOD	
10´	M 1.1	Pozdravna riječ: mr.sci.med.prim.dr. Slobodan Trninić, prim.dr. Nazim Ramadanović, mr.sci.med.prim.dr. Zaim Jatic i dr. Nataša Pilipović- Broćeta, nacionalni predstavnik BiH u Vijeću EURACT-a. Predstavnik Fondacije fami
15´		Predstavljanje učesnika kursa – moderator dr. Zlata Frašto
10´	M 1.2	Edukacija u opštoj/porodičnoj medicini u Evropi – dr. Zlata Frašto
5´	M 1.3	Koja je tema kursa? – mr sci.med.prim.dr. Verica Petrović
12.40 – 12.50 Pauza za kafu		
12.50 – 13.35		
	Sesija 2: ŠTA JE DOBAR MENTOR	
20´	M 2.1	Šta je dobar mentor – “ <i>brainstorming</i> ” – rad u malim grupama
15´	M 2.2	Šta je dobar mentor – prezentacija mr.sci.med.dr. Edita Černi-Obrdalj
10´	M 2.3	Diskusija o temi – moderator mr.sci. med.dr. Edita Černi-Obrdalj
13.35 – 14.10		
	Sesija 3: ORGANIZACIJA SLUŽBE PORODIČNE MEDICINE U KOJOJ SE SPROVODI NASTAVA	
5´	M 3.1	Uvod u sesiju
25´	M 3.2	Organizacija službe opšte medicine u kojoj se sprovodi nastava – prikaz konfuzne situacije u službi opšte medicine, diskusija u četiri grupe
15´	M 3.3	Organizacija službe opšte medicine u kojoj se sprovodi nastava – prezentacija dr. Nataša Pilipović-Broćeta
10´+20´+20´	M 3.4	Prikaz dobro organizovane službe opšte medicine – <i>role play</i> , „igra naljepnica“ – rad u četiri grupe
14.10 – 14.25 Pauza za kafu		
14.25 – 15.25		
	Sesija 4: TEORIJA EDUKACIJE ODRASLIH	
20´	M 4.1	Edukacija odraslih – prezentacija dr. Zlata Frašto
30´	M 4.2	Različite perspektive učenja – Vježbe u trijadama – dr. Zlata Frašto
10´	M 4.3	Kako smo radili? – Plenarna diskusija
15.25 – 16.15 Pauza za ručak		
16.15 – 17.00		
	Sesija 5: STILOVI PODUČAVANJA I UČENJA	
15´	M 5.1	Stilovi podučavanja i učenja – prezentacija mr.sci.med.prim.dr. Verica Petrović
40´	M 5.2	Koji je moj stil učenja i koji se savremeni metodi učenja koriste u opštoj medicini
17.00 – 17.15 Pauza		
17.15 – 18.00		
	Sesija 6: LIČNI PLAN UČENJA	
15´	M 6.1	Kako napraviti plan učenja – prezentacija dr. Nataša Pilipović-Broćeta
30´	M 6.2	Razvoj ličnog plana učenja – vježba u grupama
18.00 – 18.30 savjetovanje predavača – osvrt i primjedbe na tok kursa		

PROGRAM LEONARDO KURSA U SARAJEVU
30. maj 2009.

9.00 – 10.10	Sesija 7: METODE UČENJA	
10'	M 7.1	Šta znamo o metodama učenja – <i>brainstorming</i> / plenarno – moderator dr. Zlata Frašto
15	M 7.2	Metode učenja – prezentacija dr. Zlata Frašto
30'	M 7.3	Šta je primjenljivo u praksi? – SWOT analiza u grupama
15'	M 7.4	Šta je primjenljivo u praksi? – Izveštaj grupa – plenarno
10.10 – 10.20 Pauza za kafu		
10.20 – 11.05	Sesija 8: FEEDBACK	
15'	M 8.1	<i>Feedback</i> – prezentacija – mr.sci.med.prim.dr. Verica Petrović
30'	M 8.2	“ <i>Role play</i> ” – u grupama
11.05–12.10		
	Sesija 9: IZRADA NASTAVNOG PLANA	
15'	M 9.1	Razvoj programa (plana) učenja – prezentacija prim.dr. Maida Podžić
30'	M 9.2	Prvih 28 dana u praksi Rad u grupama i plenarna prezentacija svake grupe
20	M 9.3	Razvoj plana učenja – prezentacije u malim grupama – moderator prim.dr. Maida Podžić
12.10 – 12.20 Pauza za kafu		
12.20 – 13.05	Sesija 10: PROCJENA	
15'	M 10.1	Teorija procjene – mr.sci.med.dr. Edita Černi-Obrdalj
30'	M 10.2	Pravljenje MCQ upitnika – rad u malim grupama
13.05 – 13.10 Pauza		
13.10 – 13.30	Sesija 11: PLANOVI ZA PRAKTIČNU PRIMJENU	
10'	M 11.1	Mogući načini primjene ovakvog pristupa u opštoj medicini – rad u malim grupama i plenarno izvještavanje buduće implementacije
10'	M 11.3	Šta je bila tema kursa – zaključna sesija
13.30 – 14.00	Kraj kursa; Savjetovanje predavača – osvrt na tok cijelog kursa	

Slika 43. Predavanje dr. Zlate Frašto

Slika 44. Igra uloga
dr. Fuad Husić i dr. Šerkan Talić

2010

Sažetak za 2010. godinu

Ukupan broj predavanja sa ponavljanjem	64
Ukupan broj tema	48
Broj predavača ljekara	31
Broj predavača medicinskih sestara/tehničara	28
Ukupan broj polaznika ljekara	195
Ukupan broj polaznika medicinskih sestara/tehničara	359
Prosječan broj ljekara i sestara/tehničara po predavanju	14,0
Prosječan broj medicinskih sestara/tehničara na predavanju	29,1
Prosječna ocjena predavanja	4,8
Stručne radionice	31
Dan KPR-a – 450 učesnika	1
Predavanja psihijatarata iz centara za mentalno zdravlje	6
Proveden Delphi proces izbora tema za KPR u 2011. godini	Da

Organizacija programa kontinuiranog profesionalnog razvoja

Skoro u svim domovima zdravlja ostvarena su planirana predavanja iz KPR-a. Ukupno je bilo 48 tema sa 64 predavanja. Od svih tema, 14 (29,2%) je predavano zajednički za ljekare i medicinske sestre/tehničare. Tokom KPR-a bilo je ukupno 59 predavača, od toga 31 ljekar i 28 medicinskih sestara/tehničara.

Slika 45. Predavanje u OJ DZ Stari Grad
dr. Kenan Vrca

Predavači i organizacija KPR-a su ocijenjeni veoma visokim ocjenama. Ukupna ocjena svih predavanja od strane učesnika je 4,8 (SD 0,23). Na predavanjima je bilo prosječno 14,0 (SD 7,15) ljekara i 29,1 (SD 15,2) medicinskih sestara/tehničara, odnosno predavanjima je ukupno prisustvovalo 195 ljekara i 359 medicinskih sestara/tehničara, što čini 100% svih ljekara i 100% svih medicinskih sestara/tehničara u porodičnoj medicini.

Veoma značajan podatak jeste da su na predavanja KPR-a dolazili i zaposlenici iz drugih službi unutar Doma zdravlja (OJ DZ Vogošća, OJ DZ Novi Grad, OJ DZ Ilidža) ili pak iz drugih organizacija (OJ DZ Centar).

Evaluacija programa kontinuiranog profesionalnog razvoja

KPR je dvostruko evaluiran: od strane polaznika i od strane koordinatora u domovima zdravlja.

Polaznici su pismeno evaluirali sva predavanja i prosječna ocjena svih predavanja je veoma visoka – 4,8 (SD 0,23) od maksimalnih 5. KPR je evaluiran od strane koordinatora u segmentima uspješnosti predavanja (4,88) i saradnji i zainteresiranosti polaznika (4,75).

Pojedinim predavanjima prisustvovali su i predstavnici koordinatora na nivou JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo koji su također dali pozitivne komentare na nivo kvaliteta predavanja, posjećenosti i organizacije. (Evaluacione forme u prilogu)

Komentari polaznika

U pojedinačnim komentarima polaznika uglavnom se traže dodatna ponavljanja nekih tema (npr. urgentna stanja), te više predavanja sa praktičnim vježbanjem. Generalno svi ističu pozitivan stav o KPR-u organizovanom na ovakav način.

Primjeri komentara polaznika i koordinatora

„Predavanje je edukativno, potrebno je i češće predavati istu temu, najčešći teški zdravstveni susreti nastaju zbog problema u komunikaciji. Rad sa teškim pacijentima iziskuje stručnost, strpljivost i razumijevanje.“ (Rad sa teškim pacijentom, OJ DZ Vogošća, 29.04.2010.)

Slika 46. Zajedničko predavanje prim.dr. Milan Mioković i Advija Čustović, dipl. ms

Slika 47. Predavanje Rad s teškim pacijentom Munevera Alić, dipl. ms

„Obzirom na značaj oboljenja, raširenost (epidemiju i pandemiju) i sve veći broj smrtnih ishoda, ova tema zaslužuje da bude sezonski predstavljena svake godine, baš kao i pojava gripa koja ima itekakav sociomedicinski značaj.“ (Influenca, definicija, značaj, učestalost simptomatologija, prevencija, OJ DZ Vogošća, 23.03.2010.)

„Tema koju bi trebalo ponavljati svake godine, profesionalno odrađena prezentacija, veoma korisna za rad, naročito medicinskih sestara i tehničara u ambulancama i na terenu.“ (Trijaža pacijenata, OJ DZ Novi Grad, 16.02.2010.)

„Teme koje će pomoći u radu sa pacijentima i obavezno nastaviti sa ovakvim predavanjima. Uključiti veći broj ljekara i sestara u predavanja.“ (Trijaža u porodičnoj medicini, OJ DZ Novo Sarajevo, 16.04.2010.)

„Slab odziv ljekara na predavanje, počeo period kada se koristi ostatak godišnjeg odmora iz prošle godine.“ (Misli se na period od druge polovine maja, OJ DZ Novi Grad)

„Zbog nedostatka ljekara nemoguće je organizovati predavanje sa dovoljnim brojem slušalaca, iako je interes za ovu temu bio veliki.“ (02.06.2010. OJ DZ Stari Grad)

„Zbog povećanog priliva i prijema nenaručenih pacijenta, teško je isplanirati predavanje.“ (OJ DZ Vogošća)

„Prijedlog koordinatora je da se, ako je to moguće, obezbjedi kopir aparat, kako bi mogli prisutnim podijeliti materijale sa predavanja.“ (OJ DZ Ilidža)

Tabela 9. Teme prezentacija i predavači u KPR programu za 2010. godinu

OJ DZ	Tema	Predavač	Mjesec
Vogošća	Trijaža pacijenata u porodičnoj medicini na osnovu laboratorijskih nalaza	Omerspahić dr. Safet Isak Senada, ms	februar
	Influenca – učestalost i značaj (prevencija, simptomatologija)	Etemović Selma, ms	mart
	Rana prevencija karcinoma – skrining (dobne skupine, prioriteti za skrining)	Husić dr. Halida	mart
	Rad s teškim pacijentom	Vejo dr. Elma Alić Munevera, dipl. m.s.	april
	Palijativna njega	Suada Šehović, ms	maj
	Moždani udar	Karić dr. Alma	maj
Novi Grad	Trijaža pacijenata u porodičnoj medicini na osnovu laboratorijskih nalaza	Poljak-Vatrenjak dr. Sevda Handžić Dženana, vms	februar
	Glavobolje	Čurevac dr. Amela	mart
	Depresija	Šikalo Uzorita, ms	mart
	Infekcije urinarnog trakta	Hodžić dr. Amela	april
	Urinarna inkontinencija	Fejzić Samela, ms	april
	Rad sa teškim pacijentima	Sadović dr. Aida Bajrić Jasminka, ms	maj
Hadžići	Moždani udar	Kazić dr. Emra	februar
	Urinarna inkontinencija	Đelilović Nusret, mt	mart
	Hronična srčana insuficijencija	Čauš dr. Ervin	april
	Ca debelog crijeva	Ramić Edisa, ms	mart
	Bolna stanja kičme	Skopljak dr. Salih Fejzić Rabija, ms	maj
	Vertigo	Lihovac dr. Osman	april
Novo Sarajevo	Palijativna njega	Čengić dr. Emir Tihić Amela, ms	februar
	GERB – Ulkusna bolest	Husić dr. Fuad	mart
	Moždani udar	Bunar Alma, ms	mart
	Analiza laboratorijskih nalaza	Hodžić dr. Vildana	april
	Trijaža pacijenata u porodičnoj medicini	Demirović Ferida	april
	Infekcije urinarnog trakta	Bradarić dr. Amra Ališić Amra, ms	maj
Centar	Rana prevencija karcinoma – skrining	Mioković dr. Milan	februar
	Vertigo	Kečo dr. Amela	mart
	Rad sa teškim pacijentima	Gredić Hajra, vms	mart
	Analiza laboratorijskih nalaza, patološka stanja/prioriteti na osnovu istih	Hadžimehmedagić-Ćulibrk dr. Gordana	april
	Depresija	Kurtović Amra, vms	april
	Moždani udar	Domić Nerma, dipl.m.s.	maj

Tabela 10. Teme prezentacija i predavači u KPR programu za 2010. godinu

OJ DZ	Tema	Predavač	Mjesec
Iliđža	Moždani udar	Muftić dr. Mubera Ovčina Danijela, ms	februar
	Depresije	Muratbegović dr. Zumreta	mart
	Saopštavanje loših vijesti	Ovčina Danijela, ms	mart
	Ca debelog crijeva	prim.dr. Ševala Hebibović	april
	Trijaža pacijenata u porodičnoj medicini	Mediha Zulić, ms	april
	Palijativna njega	Mirsada dr. Ganija Damir Laličić, mt	maj
Stari Grad	Influenza	Vrca dr. Kenan Mahić Amra, ms	februar
	Karcinom debelog crijeva	Abadžić Amira	mart
	Rana prevencija karcinoma – skrining	Hadžibegić Elma	mart
	Analiza laboratorijskih nalaza	Fetahović dr. Nermina	april
	Moždani udar	Mahić Amra, ms	april
	Palijativna njega	Poplata dr. Mubera Zametica Suzana, vms	maj
Ilijaš	Trijaža pacijenata u porodičnoj medicini	Udovčić dr. Aida Medina Bulbul, ms	februar
	Hronična srčana insuficijencija	Salkić dr. Elvira	mart
	Saopštavanje loših vijesti	Udovčić dr. Aida	mart
	Analiza laboratorijskih nalaza	Mandić-Soldo dr. Sanja	april
	Rad sa teškim pacijentom	Dervišević Nusreta, vms	april
	Moždani udar	Lilić dr. Amina Kahrman Arifa, ms	maj

Stručne radionice

U programu KPR-a tokom 2010. godine organizovana je **ukupno 31 stručna radionica**:

1. Trening trenera (*Training of trainers*) radionica – 17.06.2010. godine
2. „Rano otkrivanje problema sa alkoholom i kratkim intervencijama, namijenjene timovima porodične medicine“ – od 14. do 15.09. 2010. godine
3. „Kliničke vještine osnovnog i naprednog održavanja života za timove porodične medicine“ – trening trenera – 22.10.2010. godine
4. „Kliničke vještine osnovnog i naprednog održavanja života za timove porodične medicine“ – za ljekare i medicinske sestre/tehničare (28 radionica) – novembar 2010 – mart 2011. godine

„Trening trenera“ – *Training of trainers* (TOT)

Fondacija fami je u saradnji sa JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo organizovala u okviru komponente FaMI (*Family Medicine*) projekta tri kursa edukacije edukatora (trening trenera). Datumi održavanja kurseva su 25. i 26.03. 2008., 27. i 28.03. 2008. i 17.06.2010. godine. Na posljednjem kursu učestvovalo je 17 učesnika iz Sarajeva, Goražda, Bijeljine, Visokog i Pala.

Predavači i organizatori su bili:

- ◆ *prim.dr. Vildana Bilić (Sarajevo)*
- ◆ *dr. Radoslav Nikolić (Doboj)*
- ◆ *Eldin Fišeković (Fondacija fami) i*
- ◆ *Zana Duraković (Fondacija fami)*

TOT kursevi su kreirani za kontinuirani profesionalni razvoj zdravstvenih profesionalaca iz primarnog nivoa zdravstvene zaštite, radi poboljšanja njihovih znanja, prakse i vještina.

Ovaj program je finansiran od strane Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC). Implementiran je od strane lokalne organizacije Fondacija fami, uz tehničku podršku koju osigurava Odjel za medicinu u zajednici Ženevske univerzitetske bolnice (HUG).

Ciljevi radionice „Trening trenera“ je osposobljavanje polaznika da samostalno:

- ◆ procijene edukacione potrebe
- ◆ planiraju edukativne jedinice i pedagoške okvire
- ◆ organiziraju edukacije
- ◆ implementiraju razne interaktivne metode podučavanja
- ◆ podučavaju koristeći andragoške principe uvažavajući razne stilove učenja
- ◆ evaluiraju edukativne događaje

Slika 48. Predavači: Zana Duraković, dr. Vildana Bilić, dr. Radoslav Nikolić i Eldin Fišeković

Slika 49. Abakus kao nastavni metod

Slika 50. Iznošenje mišljenja grupe

Tabela 11. Pregled programa radionice “Trening trenera – TOT”

1	Uvod u kurs i principe KPR-a, struktura i dizajn edukativnog projekta
2	Analiza potreba za treningom i ciljevi učenja
3	Stilovi učenja i principi učenja odraslih
4	Grupna dinamika i vještine rješavanja problema
5	Tehnike i metode treninga
6	Komunikacijske, motivacijske i vještine slušanja
7	Evaluacija treninga i učinkovitost učenja
8	Sažetak, evaluacija i zaključak kursa

„Rano otkrivanje problema sa alkoholom i kratkim intervencijama, namijenjene timovima porodične medicine“

U okviru KPR programa održana je stručna radionica „Rano otkrivanje problema sa alkoholom i kratkim intervencijama, namijenjene timovima porodične medicine“ u periodu od 14. do 15. 09. 2010. godine.

U organizaciji radionice učestvali su stručnjaci iz Univerzitetske bolnice Ženeva, Švicarska, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, Fondacije fami i JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo.

Voditelji radionice su bili:

- ◆ dr. Pascal Gache, Univerzitetska bolnica Ženeva (University Clinic Geneve)
- ◆ dr. Nermana Mehić-Basara, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo
- ◆ dr. Zaim Jatić, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo
- ◆ Magbula Grabovica, dipl.med. sestra, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo
- ◆ Ana Sredić, Fondacija fami

Slika 51. Predavači i voditelji stručne radionice
Alkoholizam
Zaim Jatić, Pascal Gashe, Nermana Basara
Mehić, Magbula Grabovica i Ana Sredić

Ciljevi radionice:

- ◆ Ispitati iskustva ljekara i medicinskih sestara porodične medicine u radu s pacijentima koji imaju problem povezan s pijenjem
- ◆ Uvođenje “*Audita*” – skrining sredstva za otkrivanje problematičnog konzumiranja alkohola
- ◆ Usvajanje metoda kratke intervencije u svakodnevni rad timova porodične medicine sa pacijentima s problematičnom upotrebom alkohola
- ◆ Unapređenje saradnje timova porodične medicine sa JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo

Slika 52. Radionica Alkoholizam
grupna diskusija

Tabela 12. Spisak učesnika radionice "Rano otkrivanje problema sa alkoholom i kratkim intervencijama, namijenjene timovima porodične medicine" II dan

Ljekari	Medicinske sestre/tehničari
1. Mioković Milan	1. Kurtović Amra
2. Viteškić Nermina	2. Jašarević Advija
3. Bilić Vildana	3. Polimac Naza
4. Kečo Amela	4. Omić Samira
5. Ferizović Neda	5. Memić Mirsad
6. Prčić-Kerić Snježana	6. Omerhodžić Fatima
7. Poplata Mubera	7. Hadžibegić Elma
8. Ramusović Razija	8. Lihovac Agnesa
9. Husić Fuad	9. Čustović Advija
10. Skopljak Salih	10. Gredić Hajra
	11. Mulaosmanović Elma
	12. Bunar Alma

Stručna radionica „Kliničke vještine osnovnog i naprednog održavanja života za timove porodične medicine“

Uvodna radionica za buduće predavače (ljekare i medicinske sestre/tehničare) na radionicama održana je **22.10.2010.** godine u Edukacionom centru porodične medicine OJ DZ Centar, Vrazova 11/II od 13:30 do 15:00 h.

Program radionice:

1. stanica – Imobilizacija vrata i pregled povrijeđenog – 20 min
2. stanica – Upotreba laringotrahealne maske i orotrahealnog tubusa – 20 min
3. stanica – Kardiopulmonalna reanimacija – 20 min
4. stanica – Anafilaktički šok – davanje adrenalina i otvaranje venskog puta – 20 min

Predavači na radionici bili su:

- ◆ prim.dr. Zaim Jatić
- ◆ prim.dr. Milan Mioković
- ◆ dr. Amela Kečo
- ◆ Šefika Bureković, vms

Slika 53. Voditelji radionice

Na radionici je učestvovalo 10 ljekara i 10 medicinskih sestara iz svih domova zdravlja.

Slika 54. Imobilizacija vratne kičme

Slika 55. Uvođenje orofaringealnog tubusa u sredini dr. Aida Udovčić, dr. Eno Gljiva i Mirsad Memić, vmt

Stručne radionice u organizacionim jedinicama “Kliničke vještine osnovnog i naprednog održavanja života za timove porodične medicine“

Zbog nedostatka modela potrebnih za održavanje radionica, Radna grupa za KPR donijela je odluku da se radionice u svim organizacionim jedinicama organizuju s jednim setom modela.

Ukupno je održano 28 radionica sa ukupno 482 učesnika.

Tabela 13. pokazuje raspored održavanja stručnih radionica u organizacionim jedinicama

Tabela 13. Radionice: Kardiopulmonalna reanimacija za timove porodične medicine

Organizaciona jedinica	Vrijeme održavanja	Ukupan broj radionica	Broj ljekara učesnika	Broj sestara učesnika	Ukupno učesnika	Prosječna ocjena
Stari Grad	dec. 2010.	2	16	35	51	5,00
Centar	dec. 2010.	5	27	43	70	5,00
Vogošća	jan. 2011.	3	8	20	28	5,00
Ilijaš	feb. 2011.	3	7	24	31	5,00
Novo Sarajevo	mart 2011.	4	23	45	68	5,00
Novi Grad	mart 2011.	5	47	70	117	5,00
Ilidža – Trnovo	jan. 2011.	4	24	70	94	4,94
Hadžići	jan. 2011.	2	7	16	23	4,90
Ukupno		28	159	323	482	4,98

Tehnički i organizacioni problemi nisu prijavljeni ni u jednoj organizacionoj jedinici.

Izdvajamo neke od komentara učesnika ovih radionica:

OJ DZ Stari Grad

„U budućnosti se bazirati na ovakav vid edukacije, sa praktičnim radom.“ (N.N.)

„Izvanredno, do sada najbolje.“ (N.N.)

Radionica OJ Dom zdravlja Stari Grad

Slika 56. Radionica – otvaranje IV linije (OJ DZ Ilijaš)

OJ DZ Vogošća

„Radionica izuzetno dobro pripremljena, do sada najbolji način učenja. Dobro organizirana, rad u tri grupe za tri vještine – svi smo imali priliku na pojedinačan rad.“ (N.N.)

„Tehnička potpora zadovoljavajuća, neki od nas prvi put imaju priliku da rade na modelu.“ (N.N.)

„Poželjno je svaki šest mjeseci ponavljati ove vještine i uvoditi nove.“ (N.N.)

„Po prvi put smo u potpunosti zadovoljni sa ovim načinom učenja.“ (N.N.)

OJ DZ Ilidža

„Kontinuirana medicinska edukacija je dobra prilika da ljekar obnovi već postojeće znanje. Teme su odlične, predavači kvalitetni sa kvalitetnim prezentacijama. Nova iskustva će mi pomoći u svakodnevnom radu sa pacijentima.“ (dr. Mubera Muftić)

Slika 57. Obezbjedenje disajnih puteva dr. Goran Franjić i Dženita Hodžić, ms (OJ DZ Ilidža)

„Dosadašnja predavanja i radionice u okviru kontinuiranog profesionalnog razvoja ocjenjujem veoma dobrim. Nadam se da će se ovaj vid edukacije nastaviti sa temama koje su aktuelne za timove porodične medicine i na taj način doprinijeti kvalitetnijem radu.“

(dr. Derviša Hasanbegović)

„Kontinuirana edukacija koja se odvija u Domu zdravlja Ilidža je odlična i koristi mi u svakodnevnom radu sa pacijentima. Nisam davno počela raditi i od velike mi je koristi teorijski i praktični rad unutar edukacije i mišljenja sam da je treba nastaviti.“ (Nasiha Mujanović, ms)

„Teme, predavači i organizacija su bili dobri i nadam se da će tako biti i u buduće. Dosadašnja predavanja i radionice u okviru edukacije su mi puno koristile. Posebno ističem radionice jer što se praktično uradi ostaje duže u sjećanju i koristi pri radu. Određene teme treba ponoviti i izabirati nove.“ (Behida Šerifović, ms)

OJ DZ Hadžići

„Veoma poučno! Organizovana praktična vježba u kojoj su svi učestvovali po grupama.“ (N.N.)

OJ DZ Novi Grad

„Svi učesnici oduševljeni temom i tehnikom učenja, radionicu bi trebalo obnavljati jedanput godišnje, profesionalno odrađena prezentacija, veoma korisna za rad svim učesnicima.“ (N.N.)

U Tabeli 14. prikazani su voditelji radionica „**Kliničke vještine osnovnog i naprednog održavanja života za timove porodične medicine**“ u organizacionim jedinicama.

Tabela 14. Izvještaj radionica kardiopulmonalne reanimacije, KPR 2010.

OJ DZ	Predavači
1. Stari Grad	Uzunović dr. Vildana
	Tabaković Elma, ms
	Hadžibegić Elma, ms
2. Vogošća	Gljiva dr. Eno
	Hasanović dr. Elvira
	Memić Aida, ms
3. Ilidža	Skopljak dr. Amira
	Hodžić Dženita, ms
	Jahić Mediha, ms
4. Hadžići	Đelilović Nusret, mt
	Tatarević dr. Elvedin
	Šljivar Arslan Naila, ms
5. Centar	Margeta dr. Zdravko
	Čulibrk-Hadžimehmedagić dr. Gordana
	Smajić Almir, mt
6. Novi Grad	Isović dr. Osman
	Hećo dr. Ljiljana
	Mulahasanović Adis, mt
7. Ilijaš	Udovčić dr. Aida
	Memić Mirsad, vmt
	Matoruga dr. Amra
	Omerhodžić Fatima, vms
8. Novo Sarajevo	Mehić dr. Farida
	Bunar Alma, ms

„Dan kontinuiranog profesionalnog razvoja u JUDZKS“

Mjesto održavanja: Velika sala Općine Novi Grad Kantona Sarajevo

Vrijeme: 22.11.2010., 17.00 – 21.00h

Dana 22.11.2010. u terminu od 17.00 do 21.00h organizovan je i po prvi put održan u sklopu programa kontinuiranog profesionalnog razvoja, skup pod nazivom „Dan KPR-a u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo“.

Program je obuhvatio uvodna obraćanja i pozdrave od strane predstavnika Općine Novi Grad Anera Šumana, generalnog direktora JUDZKS mr.sci. med.prim.dr. Slobodana Trninića, direktora Fondacije fami Dejana Sredića, i predstavnika Ljekarske/liječničke komore Kantona Sarajevo prof. dr Fahrudina Kulenovića.

Slika 58. Uvodni pozdrav generalni direktor JU Dom zdravlja KS

Slika 59. Otvaranje skupa – dr. Fuad Husić

Slika 60. Učesnici u općinskoj sali Novi Grad (prvi s lijeva predsjednik ljekarske komore KS prim.dr. Fahrudin Kulenović)

U ime Udruženja ljekara/liječnika porodične/obiteljske medicine, zahvalnice Fondaciji fami i Općini Novi Grad uručio je mr.sci.med.prim.dr. Zaim Jatić, koji je ujedno održao i uvodnu prezentaciju „Dosadašnja iskustva u organizovanju kontinuiranog profesionalnog razvoja u JUDZKS“.

U daljem programu prezentirana su tri najbolja predavanja po ocjeni koordinatora KPR-a, i to: zajedničko predavanje „Palijativna njega u porodičnoj medicini“ koju su prezentirali dr. Mirsada Ganija i medicinski tehničar Damir Laličić iz OJ DZ Ilidža; ljekarsko predavanje iz OJ DZ Novi Grad „Težak pacijent“ prezentirala je Sadović dr. Aida; treće sestrinsko predavanje iz OJ DZ Stari Grad „Skrining u porodičnoj medicini“ uspješno je prezentirala medicinska sestra Hadžibegić Elma.

Gost predavač dr. Zoran Dakić, epidemiolog iz Bjeljine, prezentirao je „Krvno prenosiva oboljenja i zdravstveni radnici – prevencija, kontrola i postupak u slučaju akcidenta“.

Na skupu su bili prisutni uposlenici svih organizacionih jedinica JUDZKS, kao i gosti, ljekari i medicinske sestre/tehničari iz Republike Srpske i to iz Foče, Bjeljine, Pala, te gosti iz Zenice, Visokog i Goražda.

Učesnici koji su uspješno pohađali ciklus od šest predavanja KPR-a u 2010. godini dobili su i certifikat o učešću, kao i verifikacioni list Komore Kantona Sarajevo.

Ukupan broj učesnika: 450 ljekara i medicinskih sestara/tehničara

Predavanje psihijatarata iz centara za mentalno zdravlje

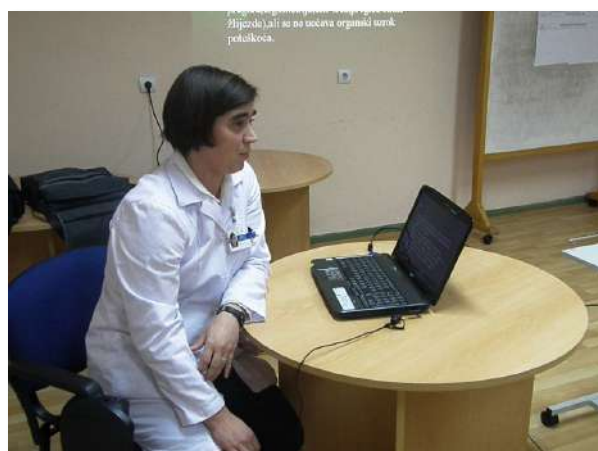
U okviru KPR-a održano je i predavanje psihijatarata iz centara za mentalno zdravlje s ciljem podizanja saradnje ovih centara i timova porodične medicine.

Tabela 15. Organizacione jedinice u kojima je održano predavanje psihijatarata

OJ Dom zdravlja	Psihijatar
Stari Grad	Hadžisalihović dr. Mersa
Vogošća	Mašić dr. Erna
Ilidža	Ališahović-Gelo dr. Elvira
Hadžići	Raljević dr. Kenan
Centar	Šahović dr. Azijada
Novo Sarajevo	Hadžibajrić dr. Elma

Slika 61. Učesnici sa certifikatima

Slika 62. Predavanje neuropsihijatra u OJ DZ Ilidža dr. Elvira Ališahović-Gelo

Predavanja nisu održana u OJ DZ Novi Grad i OJ DZ Ilijaš.

Slika 63. Ambu UniMen (model za vježbanje kardiopulmonalne reanimacije)

Nabavka opreme

U saradnji s Fondacijom fami nabavljeno je šest modela za vježbanje kardiopulmonalne reanimacije. Ovi modeli će na svečanoj sjednici biti dodijeljeni sljedećim organizacionim jedinicama: OJ DZ Stari Grad, OJ DZ Centar, OJ DZ Novo Sarajevo, OJ DZ Novi Grad, OJ DZ Ilidža i OJ DZ Trnovo, OJ DZ Vogošća. Udruženje ljekara/lječnika porodične/obiteljske medicine Federacije Bosne i Hercegovine – Podružnica za Kanton Sarajevo donirala je dva modela za OJ DZ Hadžići i OJ DZ Ilijaš.

Izbor tema za program KPR-a u 2011. godini

Izbor tema za KPR u 2011. godini proveden je putem Delphi procesa u svim organizacionim jedinicama. U narednoj godini će se organizovati predavanja: dvije teme za ljekare, dvije teme za medicinske sestre/tehničare i dvije zajedničke teme i dvije stručne radionice. Detaljnije vidjeti u programu KPR-a za 2011. godinu. (dostupan na www.judzks.ba)

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo
Organizaciona jedinica DZ _____
Kontinuirani profesionalni razvoj (KPR)

Evaluacioni list KPR-a

Predavanje: _____

Predavač: _____

Datum: _____

Ljekar

Sestra/tehničar

	Odličan (5)	Vrlodobar (4)	Dobar (3)	Dovoljan (2)	Nezadovoljava (1)
Prezentacija je ispunila vaša očekivanja					
Prezentovani koncepti/vještine biće od pomoći u mom svakodnevnom radu					
Predavač je pokazao interes i entuzijazam vezan za temu					
Predavač je dao praktičan savjet/tehnike vezane za temu					
Dovoljno vremena za pitanja i odgovore					
Forma i organizacija predavanja					
Kako bi ocijenili predavanje					

Upišite komentar:

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo
OJ Dom zdravlja _____
Kontinuirani profesionalni razvoj (KPR)

Izveštaj za mjesec _____ 2010. godine

Dana _____, god. od 13³⁰ do 14³⁰ h održano je _____ predavanje KPR-a u OJ _____. Tema za ljekare: _____ predavač _____, a za sestre/tehničare _____ predavač _____. Na predavanjima je bilo je prisutno ukupno _____ ljekara i _____ sestara/tehničara.

Evaluacioni list – LJEKARI – SESTRE/TEHNIČARI

	Odličan (5)	Vrlodobar (4)	Dobar (3)	Dovoljan (2)	Nezadovoljava (1)
Prezentacija je ispunila moja očekivanja					
Prezentovani koncept biće od pomoći u mom svakodnevnom radu					
Predavač je pokazao interes i entuzijazam za temu					
Predavač je dao praktičan savjet – tehnike vezane za temu					
Dovoljno vremena za pitanja i odgovore					
Forma i organizacija predavanja					
Kako bi ukupno ocijenili predavanje					
Organizacija kontinuiranog profesionalnog razvoja bila je					

Komentari učesnika: _____

Konsultanti/koordinatori OJ _____

Datum: _____

A large, light yellow curved shape that starts from the top left corner and sweeps across the page towards the bottom right, creating a modern, abstract background.

**NASTAVNE METODE U PROGRAMU
KONTINUIRANOG PROFESIONALNOG RAZVOJA**

Prilikom planiranja i izvođenja nastave u programu KPR-a težilo se upotrebi andragoških principa. Cilj je bio da se kod predavača podstakne bolji način izlaganja i objašnjenja sadržaja, efikasnija komunikacija s polaznicima i organizacija nastave. Ove metode kod polaznika bude veću zainteresiranost, bolje razumjevanje, lakše učenje odnosno kvalitetnije usvajanje znanja i vještina.

Veoma pažljivo su izgrađivani i poštovani principi nastave orijentisane ka polaznicima:

- 1) Procjena stilova učenja polaznika
- 2) Analiza edukativnih potreba (Delfi proces)
- 3) Uvođenje za svaku nastavnu aktivnost pedagoškog okvira sa sljedećom strukturom:
  - naziv jedinice
  - ciljevi učenja
  - ključne poruke
  - praktične aktivnosti i metodologija
  - tehnička podrška
  - dokumenti za čitanje i distribuciju
- 4) Interaktivnost (bolja komunikacija i uključenost polaznika):
  - radionice
  - rad u grupama
  - igrokazi
  - studije slučaja
  - diskusije
  - *brainstorming*
  - igre
  - *buzz* grupe
  - praktične vježbe na modelima, simuliranim pacijentima ili stvarnim pacijentima
- 5) Korištenje savremenih pomagala (*PowerPoint* prezentacije, video, modeli, internet)
- 6) Dinamična nastava s više predavača (veoma često u zajedničkim predavanjima i radionicama)
- 7) Individualni praktični rad (vježbe, debate, rješavanje slučajeva iz prakse, rješavanje testova)
- 8) Pisani i materijal u elektronskoj formi
- 9) Ocjenjivanje nastave i nastavnika

Slika 64. Igrokaz kao metoda podučavanja prim.dr. Milan Mioković i prim.dr. Vildana Bilić

Svi koordinatori, a i većina predavača, pohađali su kurs „edukacija edukatora“ (trening trenera) na kojem su dobili osnovna znanja i vještine procjene edukativnih potreba, nastavnih vještina, pripreme i organizovanja edukacije. Za predavače i koordinatore organiziran je i EURACT-ov Leonardo kurs koji je, također, imao za cilj unapređenje kvaliteta nastave.

Slika 65. PowerPoint prezentacija

*Slika 66. Brainstorming
dr. Mina Ferhatbegović, OJ DZ Stari Grad*

Slika 67. Buzz grupe

*Slika 68. Praktične vježbe –
obezbjeđenje disajnih puteva (OJ DZ Ilijaš)*

*Slika 69. Grupno rješavanje EKG slučajeva
dr. Haran Burri, Ženeva*

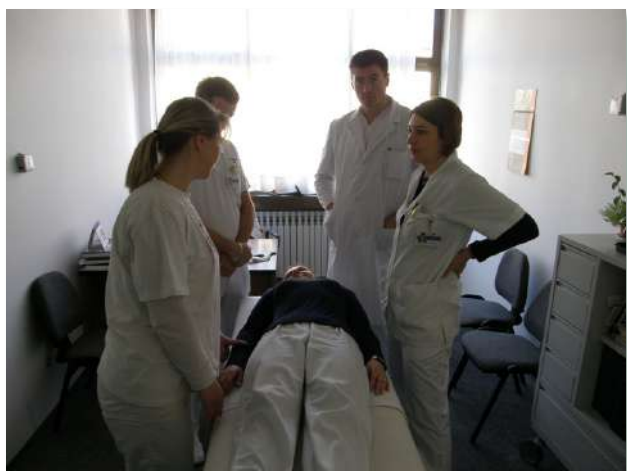

Slika 70. Diskusija - Kako unaprijediti saradnju (članovi Centra za mentalno zdravlje OJ DZ Centar i timovi porodične medicine)

Slika 71. Abakus

Slika 72. Standardizirani pacijent
Vježbanje kliničkih vještina

Slika 73. Pregled stvarnog pacijenta
dobrovoljca - dijabetско stopalo

Slika 74. Iznošenje mišljenja grupe na radionici
dr. Džanana Jatić

PLANIRANJE, SPROVOĐENJE I KOORDINACIJA
PROGRAMA KONTINUIRANOG PROFESIONALNOG RAZVOJA

U prve dvije godine organizacije programa KPR-a u Javnoj ustanovi Dom zdravlja Kantona Sarajevo, koordinaciju programa radile su samo tri osobe. Zadatak tadašnjih koordinatora bio je da učestvuju u izboru tema zajedno s menadžmentom Ustanove, da kontaktiraju predavače, obezbjede salu i potrebnu edukativnu opremu u Edukacionom centru u OJ Dom zdravlja Ilidža i da na vrijeme pozovu i organizuju dolazak polaznika.

Nakon donošenja novog ambicioznog plana programa KPR-a za 2008. godinu, koji je obuhvatio sve organizacione jedinice s formiranjem edukacionih centara, brojna predavanja i radionice, kao i veliki broj ljekara i medicinskih sestara, uspostavljena je nova shema organizacije i sprovođenja kontinuiranog razvoja.

Ova shema je podrazumjevala formiranje:

- A.) Radne grupe na nivou Ustanove
- B.) Grupe za koordiniranje KPR-a na nivou JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i
- C.) Koordinate na nivou organizacionih jedinica

Zadaci ovih grupa za vođenje programa KPR-a

A. Radna grupa (RG) na nivou Ustanove

- Analiza i prihvatanje plana KPR-a
- Odobrenje pojedinih kurikuluma za organizacione jedinice
- Obezbeđivanje optimalnih uslova za rad
- Analiza izvještaja
- Akreditacija programa u komorama ljekara i medicinskih sestara/tehničara Kantona Sarajevo

U radu RG aktivno učestvuju i koordinatori programa.

B. Koordinator programa KPR-a

- Izrada prijedloga plana organiziranja KPR-a
- Organiziranje radnih sastanaka
- Pomoć oko organiziranja KPR-a u organizacionim jedinicama
- Pomoć u izradi pedagoških okvira i kurikuluma
- Planiranje i provođenje Delphi procesa
- Organizacija i analiza evaluacije programa
- Pisanje izvještaja
- Komunikacija sa RG, predstavnicima Fondacije fami i drugim činiocima

C. Koordinator KPR-a u organizacionim jedinicama

- Analiza i izvještaji o radu KPR-a
- Pisanje kurikuluma KPR-a na nivou organizacionih jedinica
- Organiziranje predavanja (kontakt s predavačem, pozivanje polaznika, obezbjeđenje prostora i opreme)
- Pomoć pri izradi predavanja (obezbjeđenje standarda kvaliteta), štampanje materijala
- Planiranje i provođenje Delphi procesa

- Evaluacija predavanja, predavača i polaznika
- Održavanje centara za edukaciju
- Komuniciranje sa kordinatorima na nivou JUDZKS

Imajući u vidu da se KPR po prvi put realizira u osam organizacionih jedinica JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i da većina odabranih koordinatora u KPR programu nisu imali prethodnog iskustva u organizovanju edukacije unutar svojih domova zdravlja, posebna pažnja posvećena je njihovoj obuci za ovaj posao.

U organizaciji Javne ustanove Dom zdravlja Kantona Sarajevo i Fondacije fami održana su tri treninga trenera (TOT).

Slika 75. Koordinatori Programa KPR-a na nivou Ustanove

Slika 76. Dio koordinatora programa KPR-a

Tabela 16. Članovi Radne grupe i koordinatori KPR programa za Ustanovu i organizacione jedinice

Radna grupa za KPR na nivou JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo		
rb	Prezime i ime	
1	Trninić dr. Slobodan	Član Radne grupe - predsjedavajući
2	Tanović dr. Dženana	Član Radne grupe
3	Avdić Mediha, dip.med.sestra	Član Radne grupe
4	Bajramović Emina, vms	Član Radne grupe
5	Jatić dr. Zaim	Koordinator projekta
6	Kečo dr. Amela	Koordinator projekta
7	Bureković Šefika, vms	Koordinator projekta

Tabela 17. Koordinatori KPR programa u organizacionim jedinicama

Koordinatori u organizacionim jedinicama	Organizaciona jedinica
1. Ćulibrk-Hadžimehmedagić dr. Gordana 2. Ramović dr. Fuad 3. Čustović Advija, vms	Centar
4. Poplata dr. Mubera 5. Vilić dr. Rabija 6. Zametica Suzana, vms	Stari Grad
7. Prcić-Kerić dr. Snježana (Hasanović dr. Elvira) 8. Pašagić dr. Almir 9. Omić Samira, vms	Vogošća
10. Matoruga dr. Amra 11. Udovčić dr. Aida 12. Durić-Hajro Emina, vms (Memić Mirsad, vmt)	Ilijaš
13. Habul dr. Ferida (Hodžić dr. Vildana) 14. Husić dr. Fuad 15. Selmanović Derviša, vms (Dermirović Ferida, vms)	Novo Sarajevo
16. Bilić dr. Vildana 17. Resulović dr. Amra 18. Pašukan Almedina, vms	Novi Grad
19. Ganija dr. Mirsada 20. Hebibović dr. Ševala 21. Kunovac Jasmin, vmt 22. Mulaosmanović Elma, vms	Ilidža
23. Kurtanović dr. Safet (Skopljak dr. Salih) 24. Merdžanić dr. Elma 25. Vegara Vahida, vms	Hadžići

**PRIJEDLOG ZA UNAPREĐENJE
PROGRAMA KONTINUIRANOG PROFESIONALNOG RAZVOJA
U BUDUĆNOSTI**

1. Stalna iznalaženje novih načina za procjenu edukativnih potreba. Potrebno je uključiti sljedeće izvore podataka:
  - ◆ ljekare i medicinske sestre
  - ◆ menadžment Ustanove
  - ◆ izvještaje o najčešćim oboljenjima, najpropisivanijm lijekovima, o broju i mjestu upućivanja
  - ◆ izvještaje o žalbama pacijenata
  - ◆ izvještaje Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo
  - ◆ planove Ministarstava zdravstva Kantona Sarajevo
  - ◆ mišljenja kolega iz sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite
  - ◆ mišljenja i želje pacijenata
2. Posvetiti više pažnje kvalitetu edukativnih događaja
  - a. Poboljšati definisanje ciljeva
  - b. Podići nivo pedagoških okvira
  - c. Obezbijediti dovoljan broj savremenih referenci
  - d. Odgovarajuća nastavna oprema (nabavka novih modela, filmova i dr.)
  - e. Sadržaj što više učiniti interaktivnim
  - f. Koordinator se trebaju maksimalno uključiti u pripremu edukativnih događaja
  - g. Što više događaja objaviti na internet stranici Ustanove kako bi bili dostupni što većem broju ljekara i medicinskih sestara/tehničara tokom dužeg vremenskog perioda
  - h. Edukativni sadržaji treba da su praćeni pisanim materijalom koji je usko povezan sa praksom
3. Unaprijediti sistem izvještavanja
4. Po mogućnosti, edukativni događaj treba da iznese ideju za određenu proceduru ili put zdravstvene zaštite
5. Povećati prisustvo predavanjima, osobito je potrebno da se poveća prisustvo ljekara na predavanjima
6. Informirati sve zaposlenike Ustanove o temi predavanja KPR-a usmeno i putem plakata na oglasnim pločama
7. Poboljšati procese evaluacije KPR aktivnosti
  - ◆ Koristiti druge izvore za evaluaciju osim polaznika i koordinatora (izvještaje o radu, oboljenjima, propisanim lijekovima, potrošnji i dr.)
  - ◆ Koristiti objektivnije metode evaluacije: pisani testovi, testovi izvedbe, istraživanja, audit i dr.
  - ◆ Pronaći odgovarajuće sponzore za KPR aktivnosti

Zahvala

- ◆ Rukovodstvu JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i organizacionih jedinica na podršci prilikom organizovanja KPR-a;
- ◆ Fondaciji fami i Švicarskoj agenciji za razvoj i saradnju (SDC) na materijalnoj i stručnoj pomoći;
- ◆ Svim koordinatorima u programu KPR-a;
- ◆ Svim ljekarima i medicinskim sestrama/tehničarima koji su svojim aktivnim učešćem značajno unaprijedili kvalitet aktivnosti programa kontinuiranog profesionalnog razvoja.

*Sve fotografije djelo su koordinatora KPR-a u JUDZKS, osim sljedećih fotografija:
Slika 1 (Fondacija fami), i slike 21 – 25 (Arman Šarkić, JUDZKS)*